

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Komparace regulace a dohledu bankovního systému v České republice a Belgickém
království

Comparison of regulation and oversight of banking sector in the Czech Republic and
the Kingdom of Belgium

Student: Dagmar Bravencová

Vedoucí diplomové (bakalářské) práce: Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.

Ostrava 2008

Tento dokument byl zhotoven v Print2PDF.!
Po registraci Print2PDF se tato informace nebude zobrazovat!
Produkt Print2PDF lze zakoupit na <http://www.software602.cz>

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci včetně všech příloh vypracovala samostatně.

Tento dokument byl zhotoven v Print2PDF.!
Po registraci Print2PDF se tato informace nebude zobrazovat!
Produkt Print2PDF lze zakoupit na <http://www.software602.cz>

OBSAH

ÚVOD

1 REGULACE A DOHLED BANKOVNÍCH SYSTÉMŮ VE SVĚTĚ, JEJICH PRINCIPY

- 1.1 VYMEZENÍ POJMU BANKA
- 1.2 PODSTATA REGULACE BANK, DOHLEDU NAD BANKAMI
 - 1.2.1 *Podmínky pro udělení bankovní licence*
 - 1.2.2 *Stanovení a prověřování základních povinností bank*
 - 1.2.3 *Povinné pojištění vkladů*
- 1.3 MODELÝ BANKOVNÍHO DOHLEDU
 - 1.3.1 *Sektorový model*
 - 1.3.2 *Funkcionální model*
- 1.4 ARGUMENTY PRO REGULACI BANKOVNÍHO SEKTORU
 - 1.4.1 *Nákaza, rozšíření problému z jedné banky do bankovního systému*
 - 1.4.2 *Systematické riziko*
 - 1.4.3 *Morální hazard*
 - 1.4.4 *Hypotéza rabování*
 - 1.4.5 *Sociální hazard*
- 1.5 ARGUMENTY PROTI REGULACI BANKOVNÍHO SEKTORU
- 1.6 MEZINÁRODNÍ REGULACE
 - 1.6.1 *Institute Mezinárodní regulace*
 - 1.6.2 *Institute Regulace v Evropě*

2 VÝVOJ BANKOVNÍHO DOHLEDU V ČESKÉ REPUBLICE A BELGICKÉM KRÁLOVSTVÍ

- 2.1 BELGIE
 - 2.1.1 *Období před vznikem centrální banky*
 - 2.1.2 *Národní banka Belgie*
 - 2.1.3 *Národní banka a finanční systém*
 - 2.1.4 *Dohled nad finančním systémem*
 - 2.1.5 *Komise pro bankovníctví, finančníctví a pojišťovny*
 - 2.1.6 *Další instituce podílející se na dohledu*
 - 2.1.7 *Shrnutí*
- 2.2 ČESKÁ REPUBLIKA
 - 2.2.1 *Období před vznikem národní banky*
 - 2.2.2 *Československá národní banka*
 - 2.2.3 *Dohled a regulace bankovního systému*
 - 2.2.4 *Bankovní dohled*
 - 2.2.5 *Shrnutí*
 - 2.2.6 *Dohled konsolidovaný v rámci centrální banky nebo mimo ni*

3 KOMPARACE SYSTÉMŮ DOHLEDU NAD BANKOVNÍM SEKTOREM V ČESKÉ REPUBLICE A BELGICKÉM KRÁLOVSTVÍ

- 3.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE
- 3.2 PODMÍNKY PRO ZALOŽENÍ SPOLEČNOSTI
 - 3.2.1 *Oprávněné činnosti bank*
 - 3.2.2 *Vlastnictví*
- 3.3 ZPŮSOBY OCHRANY VĚŘITELE
 - 3.3.1 *Disciplína, problémové instituce*
- 3.4 INSTITUCE VYKONÁVAJÍCÍ DOHLED
 - 3.4.1 *Používaný Standardizovaný přístup a IRB přístup v řízení měření úvěrového rizika*
- 3.5 POVINNÉ MINIMÁLNÍ REZERVY
- 3.6 SHRNUTÍ

4 ZÁVĚR

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

SEZNAM ZKRATEK A SYMBOLŮ

SEZNAM PŘÍLOH

Tento dokument byl zhotoven v Print2PDF.!

Po registraci Print2PDF se tato informace nebude zobrazovat.!

Produkt Print2PDF lze zakoupit na <http://www.software602.cz>

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila komparaci bankovního dohledu v České republice a Belgickém království. Inspirací pro toto téma mi byl můj semestrální pobyt na Univerzitě ve městě Liège, která se nachází ve vlámské části Belgie. Chtěla jsem nějakým způsobem využít tuto zkušenost při psaní diplomové práce. Rozhodla jsem se tedy pro volbu výše uvedeno tématu.

Cílem mé práce je porovnat nakolik jsou odlišná či jednotná kritéria bankovního dohledu v těchto zemích. Práce je celkově členěna do třech kapitol, v rámci kterých je další rozdělení na dané podkapitoly a části.

První kapitola je věnována teoretickým východiskům regulace bankovního sektoru, zahrnuje několik subkapitol. Na úvod bude nejprve definován pojem „banka“ podle českého zákona, dále se pak budu zabývat podstatou regulace bank, pravidly pro udělení licence. Do první kapitoly jsem taktéž začlenila mezinárodní instituce pro dohled nad bankovním trhem, konkrétně Basilejský výbor pro bankovní dohled. Taktéž bude věnována pozornost bankovní regulaci v Evropě – výboru evropského bankovního dohledu a uplatňovanému principu jednotné licence (*single passport*).

Druhá kapitola se samostatně zabývá vývojem bankovníctví a dohledu v České republice a Belgickém království. Je rozdělena do dvou bloků, pro každou zemi zvlášť. Kapitola se zabývá jednak historickým vývojem bankovníctví a dohledem v obou zemích. Dále pak institucemi, které dohled vytvářejí v současnosti – jejich strukturou a pravomocemi.

Třetí kapitola obsahuje samotnou komparaci navržených kritérií. Použitá data jsou za rok 2006, a to z toho důvodu, že ještě počátkem dubna 2008 byla v rámci České národní banky k dispozici pouze *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem za rok 2006*. Taktéž v rámci belgické národní banky a belgické Komise pro dohled nad bankovním, finančním a pojišťovacím trhem byly k dispozici pouze data k 31. 12. 2006. Komparace je rozvrhnutá do pěti částí, které zahrnují jednotlivá kritéria. První část je věnována základním informacím o současné situaci na bankovním trhu v České republice a Belgii, má především informativní charakter. Druhé srovnávací kritérium se zaměří na konkrétní podmínky pro založení

Tento dokument byl zhotoven v Print2PDF.!

Po registraci Print2PDF se tato informace nebude zobrazovat.!

Produkt Print2PDF lze zakoupit na <http://www.software602.cz>

společnosti v obou zemích, na oprávněné činnosti bank a možné podíly vlastnictví. Vycházejí zde především z českého zákona o bankách a belgického zákona o úvěrových institucích. Třetí zvolené kritérium bude věnováno způsobům ochrany věřitele v obou zemích, také způsobům řešení insolvence, bankrotu. Neméně důležitou částí práce je čtvrté kritérium porovnávající instituce, které jsou oprávněné vykonávat dohled nad bankovním trhem v České republice a Belgickém království. Posledním kritériem, které jsem si zvolila v rámci své komparace, je stanovená výše povinných minimálních rezerv v těchto zemích.

1 Regulace a dohled bankovních systémů ve světě, jejich principy

V první kapitole se budu zabývat především teoretickými aspekty regulace a dohledu bankovních systémů; argumenty, které zdůvodňují regulaci, nebo ji naopak odmítají. Pro úplný přehled jsem také do této části zakomponovala modely existujících dohledů nad bankovními institucemi ve světě. Na úvod celé práce nejprve definuji pojem banky.

1.1 Vymezení pojmu banka

Definice, které vymezují pojem banka existuje několik. Já jsem si pro potřeby své práce vybrala následující: “ Podle zákona č.21/1992 Sb., o bankách se bankami rozumějí právnické osoby se sídlem v České republice, založené jako akciová společnost, které a) přijímají vklady od veřejnosti, a b) poskytují úvěry, a které k výkonu činnosti podle písmen a) a b) mají bankovní licenci.”¹

Pod pojmem banka zahrnujeme různé typy bank (kromě centrální banky):²

- **Obchodní banky** pro depozitní a úvěrové operace, mohou být univerzální nebo specializované,
- **Spořitelní banky** jsou zaměřené svými službami předem na obyvatelstvo, drobné stádatelce,
- **Investiční banky** existují dvojího typu, buď jako investiční do cenných papírů nebo jako poskytovatelé dlouhodobých úvěrů,
- **Rozvojové banky** specializující se většinou na dlouhodobé investiční úvěry,
- **Stavební spořitelny** poskytují možnost stavebního spoření a na jejich základě pak klienti mají úvěry s výhodnějšími úrokovými sazbami,
- **Hypoteční banky** se soustřeďují na poskytování hypotečních úvěrů a emisi hypotečních zástavních listů.

¹ http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/legislative/zakony/download/zakon_o_bankach.pdf

² Cit. v REVENUE - Z. 4 1000- etc -103

Pro úplný výčet základních druhů bank je zapotřebí uvést také specializované vládní banky, zemědělské banky, městské a komunální banky, konzorciální banky, zahraniční banky a bankovní holdingové společnosti.

Základní požadavky na organizační uspořádání banky jsou dány mezinárodními standardy, které jsou zpravidla převedeny do národní legislativy. V případě požadavků na banku vydává doporučení Banka pro mezinárodní platby prostřednictvím svého Výboru pro Bankovní dohled.

1.2 Podstata regulace bank, dohledu nad bankami

Regulací rozumíme koncipování a prosazování podmínek, pravidel a rámce činnosti bankovních institucí v dané ekonomice. **Dohled** bank pak představuje kontrolu dodržování pravidel činnosti, včetně případného vyvozování sankcí při neplnění pravidel (Revenda, 1999, str.119). Subjekty, které regulují jsou vždy centrální banky, buď samostatně nebo ve spolupráci s jinou institucí. Oblast dohledu může však vykonávat jiná instituce, než centrální banka, např. externí auditorské firmy. Regulace a dohled jsou ukotveny právně v zákoně o centrální bance a zákoně o bankovníctví. Systémy regulace a dohledu bank se opírají o základní součásti souborů rozsáhlých podmínek, které jsou dále podrobněji rozepsány.

1.2.1 Podmínky pro udělení bankovní licence

Prvním kritériem je soubor podmínek pro přidělení bankovní licence a oprávnění k bankovní činnosti, jinak také autorizace. Celkem se skládá ze sedmi bodů, o kterých rozhoduje a posuzuje je pověřená instituce, většinou centrální banka. Splnění těchto podmínek však nezakládá automatický nárok na udělení licence. Záleží na potřebách bankovního systému, pověřená instituce může také vyhlásit „stop stav“, proti jejímu rozhodnutí není odvolání.³ Prvním krokem v procesu vstupu do bankovníctví je **předložení žádosti příslušné instituci schvalující bankovní licence**, která musí obsahovat podrobné údaje o zakladatelích banky, výčet činností, program banky, záměry banky při rozvíjení jednotlivých činností s ohledem na vývoj výkazy zisků a ztrát, informace o organizační struktuře, organizaci a cíle kontrolního systému a dále pak technické, technologické a jiné zabezpečení činností.⁴ Dalším kritériem je pak **právní forma vlastnictví a minimální počet zakladatelů**, banky jsou

³ Tamtéž, s. 472.

⁴ Tamtéž, s. 474

zakládány jako akciové společnosti, v některých případech může být jejich zakladatelem stát. Není možné, aby banka byla založena jako ryze soukromá společnost a je tak přesně vymezen maximální podíl jedné fyzické osoby. **Minimální výše základního kapitálu** je hranicí, která vymezuje možnost vstupu do bankovního sektoru. Základní kapitál musí být žadatel schopný upsat a splatit ve stanovené lhůtě od získání licence. Neměl by mít podobu půjčky od jiného subjektu. **Kvalifikační a morální způsobilost osob navrhovaných do vedení banky** musí splňovat navrhované osoby. Jsou to především kritéria jako zkušenost a praxe v oboru bankovníctví, reputace, předchozí činnosti, čistý trestní rejstřík. V případě, že daná osoba tato kritéria nesplňuje, má regulující instituce nárok požadovat výměnu dané osoby. Dále je pak informována o změnách v pozici generálních ředitelů, členů dozorčích rad, představenstvech. Žadatel o udělení bankovní licence musí také předložit kvalitní a podrobně **zpracovaný program činnosti na nejbližší období**, který musí obsahovat podrobný seznam všech činností, jejich dopad na likviditu a rentabilitu, počet zaměstnanců a poboček. Šestým kritériem je **zabezpečení činnosti banky po technické, technologické a bezpečnostní stránce** mezi která patří především dostatečně kvalitní a moderní výpočetní technika, reprezentativní prostory banky apod. Aby daná bankovní instituce mohla vykonávat svou činnost, musí zabezpečit **kontrolní a účetní vnitrobankovní systém**, který musí být účinný a efektivní pro řádný chod banky. Součástí musí být také nezávislý vnitřní odbor bankovní kontroly. Od 1.5. 2004, kdy se Česká republika stala členem Evropské unie, platí pro vstup do bankovníctví tzv. **Single passport**, neboli jednotná licence.⁵ Tento princip jednotné licence znamená, že se vydává pouze jedna licence, která vedle možnosti provádět licencované činnosti na území státu, jehož orgán licenci vydal (tzv. domovský stát / orgán), dává právo oprávněné osobě (držiteli licence) vykonávat na území jiného členského státu Evropské unie tyto činnosti bez licence od příslušného orgánu tohoto státu.⁶ Dohled je tedy prováděn domovskou institucí, pod kterou bankovní společnost spadá a hostitelská země pouze dohlíží na některé právní předpisy.

1.2.2 Stanovení a prověřování základních povinností bank

Banka při výkonu své činnosti musí dodržovat níže uvedené povinnosti. Zda dostává svým závazkům pak kontroluje příslušná instituce. Při jejich dočasném neplnění banka obvykle vykonává své činnosti omezeně, v případě dlouhodobého nedodržení svých závazků

⁵ Cit. V Stephen V. (2003, str. 51).

⁶http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/download/jednotna_licence.pdf

ji může být odebrána bankovní licence a tím ukončena její činnost. **Přiměřenost kapitálu** je kritérium, jemuž je věnována mimořádná pozornost, jednak proto, že je vlastním zdrojem banky. Dále pak z hlediska jeho struktury, udržování, nákladnosti akciového kapitálu a přesné kvantifikace kapitálu. Důležité je samotné vymezení kapitálu, podílu rizikově vážených aktiv, krytí tržního rizika kapitálem aj. Dále se podrobněji otázce kapitálové přiměřenosti věnuji v podkapitole „Mezinárodní regulace“. Banka je také povinná dostát svým závazkům v době splatnosti, proto je zapotřebí, aby si udržovala dostatečnou **likviditu**. Je ale nutné, aby byl dodržen správný poměr mezi likviditou, rentabilitou a rizikovostí. **Pravidla přiměřenosti likvidity** stanovují závaznou strukturu pasiv a aktiv a jejich vzájemný poměr. Banky pak dělí své položky podle jejich splatnosti, odhadu jejich vývoje, stupně likvidity aktiv, stupně zabezpečení rizikovějších aktiv a druhu měny aj. Likviditu rozlišujeme podle doby splatnosti na krátkodobou, střednědobou, dlouhodobou a dle struktury aktiv. Třetí regulovanou oblastí je kontrola **úvěrové angažovanosti**, jejíž pravidla jsou konstruována jako maximálně přípustné poměry pohledávek a mimobalančních položek bank ke kapitálu bank, definovaného podle pravidel kapitálové přiměřenosti, to je v podobě vlastního a dodatkového kapitálu, resp. i krátkodobého pořízeného dluhu.⁷ Cílem úvěrové angažovanosti je diverzifikace pohledávek a mimobalančních položek banky a tím minimalizovat úvěrové riziko, limitování pohledávek banky vůči jejím majitelům, zaměstnancům, členům vedení a dále pak limitování úvěrů, které poskytuje banka svým pobočkám, dceřiným a sesterským společnostem. Důležitou regulovanou oblastí je také **poskytování informací** ze strany regulovaných a dohlížených subjektů regulující instituci. Informace mají zcela důvěrný charakter. Mezi veřejně dostupné informace pak řadíme výroční zprávy, vlastní hodnocení činností bank za uplynulé období. **Pravidla ochrany před nelegálními praktikami v bankovní sféře** vytváří ochranu před takovými praktikami, které by mohly způsobit rozpad celého bankovního systému, pokud by k nim docházelo často a ve velkém rozsahu. Do této oblasti řadíme praní špinavých peněz, obchody s důvěrnými informacemi, podvody a zpronevěry členů vedení banky apod. V důsledku rychlého rozvoje obchodů bank s finančními deriváty bylo zapotřebí také zavést **regulaci finančních agregátů**, která má především zanést rizika obchodu s těmito deriváty do pravidel kapitálové přiměřenosti banky a stanovit závazné postupy měření těchto rizik.

³ Tamtéž, s. 402.

1.2.3 Povinné pojištění vkladů

Pojištění vkladů je povinné proto, aby byla zajištěna makroekonomická rovnováha, stabilita v měnové oblasti a efektivnost, bezpečnost a důvěryhodnost bank. Cíle, kterých má být pomocí pojištění dosaženo jsou především v případě úpadku banky částečně či plně kompenzovat ztráty vkladatelů, na jejichž vklady se pojištění vztahuje.⁸ A dále pak zvyšovat důvěryhodnost a konkurenceschopnost bank v zemi ve srovnání s nebankovními institucemi. Při povinném pojištění ale dochází také k tzv. dvojité odpovědnosti, kdy akcionáři jednak ručí svými vloženými prostředky a jednak mají povinnosti podílet se na úhradě ztrát vkladatelů při úpadku banky.⁹

1.3 Modely bankovního dohledu¹⁰

Pro výkon dohledu a regulace existují několik různých modelů: sektorový (odvětvový) model, funkcionální model (dále se vyskytují v různých modifikacích), model integrace zcela mimo CB a model plné integrace v rámci CB.

1.3.1 Sektorový model

Regulace a dohled jsou uspořádány podle základních sektorů finančního zprostředkování, má tři různé varianty:

- Oddělené instituce regulace a dohledu pro každý sektor,
- Částečná integrace dohledu,
- Úplná integrace dohledu.

Ve světě převažuje sektorový model se samostatnými regulatorními institucemi pro jednotlivá odvětví finančních služeb. Ve většině zemí, používajících tento model, bankovní dohled zajišťuje příslušná centrální banka. Zeměmi využívající tento typ modelu řadíme Portugalsko, Polsko, Řecko, Španělsko, Nový Zéland (bankovní dohled vykonává CB, ostatní finanční instituce reguluje odlišná instituce), Francie (integrace dohledu mimo CB), USA (složitý model s částečnou integrací v rámci Fedu).

⁸ Tamtéž, s. 504.

⁹ Tamtéž, s. 507.

¹⁰ Širší členění přesahuje rozsah této práce, dostupná na:

http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/metodicke_studie/dovody_pro_regulaci_svet.pdf

1.3.2 Funkcionální model

Regulace a dohled jsou uspořádány podle typologie tržních selhání (asymetrie informací, zneužití trhů, systémové riziko, zneužití dominantního postavení na trhu). Model dělíme do tří základních variant:

- Oddělené instituce pro každou oblast,
- Částečná integrace dohledu,
- Úplná integrace dohledu.

Funkcionální model se vyskytuje zřídka. Příkladem je Nizozemí, využívající tento model od roku 2005, v podobě úplné integrace dohledu centrální bankou. Nebo pak Venezuela, která v rámci tohoto modelu využívá variantu dohledu mimo centrální banku.

Česká republika do konce roku 2007 využívala tzv. sektorový model, v rámci kterého došlo v roce 2006 k začlenění dohledu nad kapitálovými trhy pod Českou národní banku. Od 1.1.2008 se Česká národní banka rozhodla zavést funkcionální model, v podobě úplné integrace dohledu centrální bankou (viz. výše Nizozemí). Důvodů pro zavedení tohoto nového systému je mnoho, mezi nejdůležitější se řadí především sjednocení relevantních podpůrných činností, postupů a přístupů při tvorbě regulatoriky a novelizaci dané legislativy a sjednocení kontrolních a analytických postupů při zpracovávání dokumentů a podkladů pro dohled na dálku či na místě. Dojde tak ke sladění regulace a výkonu dohledu, což v praxi znamená, že specialisté se budou soustředit v rámci jednotlivých útvarů a nebudou tedy odpovědni „za sektor“ ale „za celý finanční trh“ či „za jednotnost přístupů.“¹¹

Model integrace zcela mimo centrální banku využívají země mezi něž patří Lucembursko, Maďarsko, Norsko, Korea, Island. Naopak **model integrace plně integrovaný v rámci CB** je hojně využíván v zemích Asie a Tichomoří jako jsou Bahrajn, Fidži, Singapur, Spojené Arabské Emiráty.

Belgie patří mezi země, využívající systému integrace zcela mimo centrální banku. Dohled vykonává jediná instituce Bankovní, finanční a pojišťovací komise.

¹¹http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer-20071127-legislativa-regulator.pdf

1.4 Argumenty pro regulaci bankovního sektoru

Regulace bankovního sektoru je odlišná od regulace ostatních odvětví dané ekonomiky. Je tomu tak především z hlediska předmětu činnosti bank. Tyto aktivity můžeme rozdělit do sedmi základních okruhů: banky emitují bezhotovostní peníze; zabezpečují platební styk v ekonomice; rozhodující podíl na zdrojích banky mají cizí zdroje v podobě vkladů; bankovní aktiva a pasiva mají specifickou časovou strukturu; úpadky bank mají pro ekonomiku mnohem horší důsledky, než úpadky jiných podnikatelských subjektů; bankovníctví je oligopolním odvětvím s potenciálně vysokou ziskovostí; dále pak vysoká potenciální ziskovost bank a tvrdá konkurence v rámci bankovního oligopolu mohou vést k nadměrné rizikovosti bankovních operací.

Důvody pro regulaci bankovního sektoru můžeme rozdělit dle několika základních principů:

- ochrana investora, klienta bankovního ústavu: kvalitu všech bankovních produktů je velmi těžké stále sledovat. Pro klienta je důležité, aby byl plně informován o riziku, které podstupuje při zakoupení daného produktu. Z tohoto důvodu je nutné, aby bankovní instituce zajišťovaly adekvátní informace.
- množství finančních a bankovních institucí v dané ekonomice: zde je nutné rozlišovat, zda se jedná o globální trh, kde na daném území existuje mnoho nadnárodních společností z celého světa, které si navzájem konkurují. Nebo zda se jedná o domácí trh, kdy na daném území je pouze několik málo společností nabízejících bankovní služby. Ve druhém případě by mohla nastat situace, kdy by se některé společnosti snažily o sloučení, což by mělo za následek monopolizaci na tomto malém trhu a v případě bankovního úpadku dalekosáhlé dopady a problémy.
- ochrana před ilegálními praktikami jako jsou finanční podvody, daňové úniky, praní špinavých peněz.
- problém externalit; negativní externalitou v tom případě je myšlena situace, kdy by mělo dojít k úpadku obrovské bankovní instituce a z tohoto důvodu centrální banka (či jiná regulující instituce) udělá vše pro její záchranu, například vytvoří konsorcium mezinárodních bank, které vynaloží značné finanční prostředky proti jejímu úpadku.

Důvodů pro regulaci bank a ochranu bankovního systému je spousta. Tento výklad rozšíříme o další vážné problémy, kvůli kterým je nutné regulovat.

1.4.1 Nákaza, rozšíření problému z jedné banky do bankovního systému

Předmětem této „nákazy“ je především nabídka stejnorodých produktů bank klientům. Z tohoto důvodu jsou pak bank vystaveny stejnému riziku. Z mikroekonomického hlediska je toto riziko představeno v existenci klienta, který je ochoten za účelem získání bankovního produktu kontaktovat všechny bankovní instituce, až vyhledá tu, která mu daný produkt poskytne. Z makroekonomického hlediska je toto riziko představeno ve změně monetární politiky centrálních autority dané ekonomice, banky jsou pak postiženy stejně.

Dalším důvodem ke vzniku nákazy mezi bankami je nedostatečné renomé některých z bank. Jakákoliv informace o špatném financování banky způsobí nedůvěru klienta. Efekt nákazy se začne šířit velmi rychle, v kombinaci s tím pouze jednou bankou, která nemá zdravé finanční zázemí, se dotkne celého bankovního systému. Klienti začnou uskutečňovat hromadný výběr hotovostí z bank. Z tohoto vyplývá, že i když se krize týká jedné nebo dvou bank, efektem nákazy se může rozšířit i do zdravých bank, které jsou v podstatě obětí efektu šíření fám. Pokud bude postižena většina bank, pak může s velkou pravděpodobností dojít ke kolapsu celého systému.

1.4.2 Systematické riziko

Náchylnost bank k šíření nákaz má za následek zvýšení systematického rizika. Riziko, které se narušením dané finanční instituce rozšíří do celého bankovního systému, dále pak vede k již zmiňovanému hromadnému výběru hotovostí z bank, až následně ke kolapsu celého bankovního systému. Rozsáhlý kolaps bude mít za následek ztrátu zprostředkování, transmise peněz a ztrátu likvidity. Toto dále povede k neefektivní alokaci zdrojů v ekonomice, v extrémním případě by se daná situace mohla zhoršit natolik, že by se ekonomika vrátila zpět k barterové směně.

Dalším důsledkem je zhoršení makroekonomické situace v dané ekonomice. Centrální autority například prostřednictvím změn výše úrokových měr, změnou povinných minimálních rezerv dosahují požadovaných monetárních cílů (např. výše míry inflace). Pokud dojde ke zhroucení bankovního systému, pak se dramaticky sníží monetární báze a to dále povede k rozsáhlým makroekonomickým problémům.

1.4.3 Morální hazard

Morální hazard může existovat především ze dvou důvodů. První je ten, že pojištění vkladů odrazuje od hromadných výběrů hotovostí z bank. Pokud má klient své vklady pojištěny, pak nabývá jistoty o bezpečnosti svého vkladu a věnuje minimální pozornost aktivitám dané banky. V případě, že se banka dostane do potíží, management je ochoten riskovat a doufá, že spekulativní transakce dopadnou dobře ve prospěch banky, a pokud ne, klienti mají své vklady pojištěny.

Za druhé, když je banka pokládána za velmi důležitou v dané ekonomice, pak ji centrální autority považují „za příliš velkou nato, aby mohlo dojít k jejímu úpadku“. Management banky nabývá pocitu jistoty, že banka bude v nejhorším případě zachráněna státem.

1.4.4 Hypotéza rabování

S touto hypotézou poprvé seznámili svět ekonomové Akerlof a Romer v roce 1993.¹² Hypotéza je založená na předpokladu, že banka se svou vinou dostala do vážných problémů, avšak zároveň má její vedení dostatek interních informací o tom, že k úpadku banky by mohlo dojít až v horizontu několika let, ne nyní. Tento management se tedy rozhodne k rizikovým aktivitám (investování do podřadných obligací, zvyšování krátkodobých úrokových měr z vkladů a zvyšování objemů úvěrů apod.), aby podpořili krátkodobý zisk, což posílí jejich pozice a zvýší mzdy. Šance na zlepšení situace banky pomocí provádění těchto rizikových aktivit je však mizivá. Pravděpodobně dojde k úpadku dané bankovní instituce, což však její vedení již nijak nezajímá, protože mělo dosti času zajistit si jiné pracovní pozice.

1.4.5 Sociální hazard

Sociální hazard je závažným důsledkem krize banky či bankovního systému, který těžce ovlivní a poznamená celou populaci dané ekonomiky ve všech směrech. Některé ekonomiky, aby nedošlo k této situaci, zavádějí systém „obezřetná regulace“, která je komplexnější a důkladnější, než regulace ostatních sektorů dané ekonomiky.¹³ „Obezřetná regulace“ se zaměřuje na minimalizaci sociálních nákladů při úpadku banky, avšak zároveň

¹² Cit. V HEFFERNAN, Shelagh. *Modern Banking*. 4th rev. edition. England (West Sussex) : John Wiley and Sons Ltd., 2005. 736 s. ISBN 9780470095003.

¹³ Tamtéž, s. 176.

zajišťuje, aby nedocházelo ze strany bank ke zneužívání faktu, že jsou vybrány pro tuto „obežřetnou regulaci“, kterou bychom mohli nazvat zároveň ochranou. Některé země zajišťují ochranu vkladů, aby tak zajistili důvěryhodnost bank. Průzkumy ukázaly, že ideální stav nastává, pokud je zajištěno 100% vkladů. Na straně druhé je třeba eliminovat morální hazard, který touto ochranou může vznikat.

Tato „obežřetná regulace“ je zaměřena na bankovní regulaci z mikroekonomického hlediska, snaží se tedy zajistit, aby každá banka v dané ekonomice měla zdravé finance. Pokud by došlo k úpadku jedné bankovní instituce, je třeba se vyvarovat systematickému úpadku u všech.

Je však zapotřebí zajistit tuto regulaci i na makroekonomické úrovni, tak aby došlo k ochraně celého bankovního systému, neboť banky jsou vystaveny stejnému kolektivnímu riziku.¹⁴

1.5 Argumenty proti regulaci bankovního sektoru

Existují také zastánci teorií, které zdůvodňují proč neregulovat bankovní sektor. Dle jejich argumentů je regulace v podstatě škodlivá a deformuje přirozené tržní prostředí. Mezi tyto argumenty můžeme zařadit následující: existence často se měnících pravidel vnáší nejistotu do bankovního prostředí; orientace bank na mimobalanční operace; vysoké náklady na zajištění regulace; snaha bank obcházet tyto pravidla; neefektivnost regulace a dohledu nad bankami atd.¹⁵ Tito ekonomové se opírají o historický vývoj.¹⁶ Jako příklad uvádějí neexistenci jakékoliv regulace v bankovním sektoru ve Skotsku (1716 – 1844), Švédsku (1831 – 1903), Švýcarsku (1826 – 1907) a Kanadě (1867 – 1914).¹⁷ Podle nich neexistence bankovní regulace podněcuje banky ke vzájemné konkurenci, nutí je tak neustále inovovat. Banky pak mají společný zájem vyhnout se úpadku, jelikož neexistuje žádný centrální věřitel poslední instance, který by se inicioval pro jejich záchranu. Možným řešením by bylo privátní pojištění vkladů a vytvoření nějakého zúčtovacího centra, které by eventuálně mohlo plnit roli zmiňovaného věřitele poslední instance. Dalším argumentem zastánců těchto teorií je, že banky by emitovaly pouze potřebné množství bankovek. Každá by emitovala své vlastní,

¹⁴ Tamtéž, s. 179.

¹⁵ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 1. vyd. Praha : Management Press, 1999. 741 s. ISBN 8085943891.

¹⁶ HEFFERNAN, Shelagh. *Modern Banking*. 4th rev. edition. England (West Sussex) : John Wiley and Sons Ltd., 2005. 736 s. ISBN 9780470095003.

¹⁷ Tamtéž, s. 178.

kteřé by se vracely opětovně pouze do té dané banky. V případě nadměrného emitování bankovek by pak byly banky nuceny snižovat své rezervy.

Zastánci regulace argumentují, že v případě neexistence centrální autority dojde ke vzniku monopolního postavení některých bankovních institucí, což bude mít za následek vyšší poplatky ostatním bankám a v návaznosti na tuto skutečnost pak klientům. Dále oponují tím, že dané zúčtovací centrum bude dříve či později plnit stejnou úlohu jako centrální banka, s tím rozdílem, že bude tzv. free rider. Problematiku emitování vlastních bankovek kritizuje Nelder (2003) argumenty, že pokud by bankovky byly dokonalými substituty, pak by menší banky měly tendence emitovat větší množství bankovek, protože by se spoléhaly na to, že mohou obíhat také v ostatních bankovních institucích.¹⁸ Uvádí příklad, kdy již výše zmiňované Švýcarsko určitou dobu existovalo bez jakékoliv regulace, ale nakonec z důvodu nadměrného emitování bankovek došlo k poklesu švýcarského franku. Švýcarské banky se pak dohodly na vzniku centrální banky kontrolované federální vládou. Kanada od tohoto volného režimu upustila z důvodu neefektivní cenové konkurence mezi bankami.¹⁹ Mohli bychom zde uvádět další empirické důkazy o nevhodnosti deregulace bankovního sektoru. Není však pravděpodobné, že vyspělé západní ekonomiky by přistoupily na existenci takového systému. Existenci deregulace bankovního sektoru tak ponecháme jako zajímavou teoretickou úvahu.

1.6 Mezinárodní regulace

Mezinárodní regulace nabývá na stále větším významu, především z důvodu globalizace finančních trhů. Vznikají obrovské nadnárodní finanční a bankovní konglomeráty, které mívají často několik sídel v různých státech. Je nemožné tyto skupiny řídit z jednoho centra a současně je nemožné je kontrolovat pouze jednou institucí regulace a dohledu. Nutnost vytvářet mezinárodní dohled také vyplývá z možnosti snahy se vyhnout národním pravidlům regulace a dohledu určitého státu. Jako další důvod pro mezinárodní regulaci můžeme uvést situaci, kdy problémy s nadnárodními institucemi mohou destabilizovat mezinárodní finanční systém a tím i prostředí, ve kterém všechny banky existují. Dále pak, pokud nadnárodní banky budou regulovány stejnými mezinárodními pravidly, jejich náklady na tuto regulaci budou stejné. Mezinárodní regulační principy jsou již používány jako základní měřítko u všech bank. Jako příklad je možné uvést situaci, kdy v roce 1988

¹⁸ Tamtéž, s. 178.

¹⁹ Tamtéž, s. 178.

Basilejská kapitálová dohoda byla přijata nejen státy, které byly smluvními stranami, ale také státy které ji nepodepisovaly.²⁰

1.6.1 Instituce Mezinárodní regulace

Mezinárodní dohled nad finančními trhy vytváří několik světových institucí: Joint Forum (JF), Basel Committee on Banking Supervision (BCBS), International Organization of Securities Commissions (IOSCO), International Association of Insurance Supervisors (IAIS).

V této kapitole se zaměřím konkrétně na Basel Committee on Banking Supervision (BCBS), která tvoří mezinárodní dohled nad bankovními subjekty.

Principy pro mezinárodní bankovní regulaci se začaly formulovat v 70. letech 20. století. V roce 1974 došlo k úpadku dvou mezinárodních bank, německé Bankhaus Herstatt a americké Franklin National Bank.²¹ Na základě těchto dvou událostí se vytvořil **Basilejský výbor (Basel Committee on Banking Supervision)** složený z bankovních autorit pro dohled a regulaci ze zemí G -10 (Belgie, Kanada, Francie, Německo, Itálie, Japonsko, Nizozemí, Švýcarsko, Velká Británie, Spojené státy Americké) a Lucembursko, Švýcarsko. Tato instituce má svůj stálý sekretariát složený z 15 členů, kteří se scházejí pravidelně ve čtvrtletních intervalech. Sekretariát má sídlo při Bance pro mezinárodní platby v Basileji. Hlavním účelem Basilejského výboru je zabývat se regulačními záležitostmi, které se vztahují k aktivitám mezinárodních bank v daných členských zemích. Cílem je užití dohod a konkordátů takovým způsobem, aby nedocházelo k bankovním operacím, které by se vyhýbaly efektivnímu a účinnému dohledu.

Banka pro mezinárodní platby (Bank for International Settlements) je vlastněna centrálními bankami a nepodílí se na tvorbě politiky Basilejského výboru. Pro tento výbor zajišťuje místa konání setkání centrálních autorit. Od roku 1994 se setkání zúčastňují nejen centrální autority západních zemí, ale i ze zemí tzv. nově se objevujících trhů (tzv. emerging markets).

²⁰ Tamtéž, s. 179.

²¹ Tamtéž, s. 180.

Basilejský konkordát

První Basilejská dohoda byla podepsána v roce 1975. Nejvýznamnější je však Basilejská dohoda z roku 1988 **Basel I**, která se zaměřila na efektivní dohled mezinárodních bankovních operací prostřednictvím lepší koordinace mezi dohledem a regulací mezinárodních bank. Klíčovým cílem bylo zajištění finanční stability. Komise stanovila tzv. pravidla kapitálové přiměřenosti pro členské mezinárodní banky, která byla zavedena k 1. lednu 1993.²² Ukazatel této kapitálové přiměřenosti je definován jako poměr kapitálu banky (Tier 1 vlastní kapitál, Tier 2 dodatkový kapitál) k rizikově váženým aktivům (RVA) a úvěrovým ekvivalentům mimobilančních, resp. podrozvahových položek (MBP).²³ Minimální poměr těchto položek je 8%. Tento koeficient vyjadřuje **úvěrové riziko**, banky musí tedy držet ve svých rezervách 8% výše poskytnutých úvěrů.

$$\frac{Tier1 + Tier2}{RVA + MBP} \geq 8\% \quad (1.1)$$

V roce 1996 byl Basel I. doplněn o **Basilejský dodatek**, který zahrnuje i **tržní riziko (KTR)**. Dodatek přijaly banky v platnost v roce 1998. Tento dodatek zahrnuje pravděpodobnost ze ztrát z aktiv a mimobalančních položek v důsledku pohybu tržních cen, včetně úrokových sazeb.²⁴ Tento dodatek zahrnuje navíc Tier 3 krátkodobý podřízený dluh.

$$\frac{Tier1 + Tier2 + Tier3}{RVA + MBP + KTR} \geq 8\% \quad (1.2)$$

Basel II z roku 2002 v sobě navíc zahrnuje **operační riziko (OR)**, které můžeme definovat jako riziko ztrát, ke kterým dochází v důsledku nepřiměřenosti nebo selhání interních mechanismů, lidí a systémů nebo externích událostí. Cílem této dohody je přimět banky k držení kapitálových rezerv, které odpovídají jejich individuálnímu rizikovému profilu.

$$\frac{Tier1 + Tier2 + Tier3}{RVA + MBP + OR} \geq 8\% \quad (1.3)$$

Závěrem je nutno dodat, že tzv. Off –shore centra nejsou součástí Basilejského systému.

²² REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 1. vyd. Praha : Management Press, 1999. 741 s. ISBN 8085943891.

²³ Tamtéž, s. 480.

²⁴ Tamtéž, s. 480.

1.6.2 Instituce Regulace v Evropě

Dohled nad finančními trhy v Evropě vytváří tři důležité instituce: Committee of European Banking Supervisors – CEBS, Committee of European Securities Regulators (CESR), Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors (CEIOPS).

V dalším výkladu této kapitoly se zaměřím na Výbor evropského bankovního dohledu.

Dohled nad bankovním sektorem v Evropě vykonává **Výbor evropského bankovního dohledu (Committee of European Banking Supervisors - CEBS)**, založený v roce 2003. Tento výbor dává doporučení Evropské komisi v oblasti bankovních záležitostí a podporuje spolupráci a sbližování v rámci Evropské unie. Komise se zaměřuje především na realizaci evropské směrnice kapitálové přiměřenosti **Capital Requirements Directive – CRD**, kterou se realizuje Basel II. v zemích Evropské unie.

Základní výzvy této komise můžeme shrnout do následujících bodů:²⁵

1. zajištění soudružnosti v realizaci nového rámce v členských zemích,
2. sledování sbližování v dohledu a regulaci, které souvisejí s Basel II.,
3. formování spolupráce mezi domácími a hostitelskými autoritami v otázkách, jako je zorganizování procesu dohledu v přeshraničních skupinách,
4. modelování efektivní komunikace, která pomůže zlepšit kvalitu standardů dohledu a regulace.

V současné době se v zemích Evropské unie preferuje princip země původu, resp. **princip domovské země**.²⁶ Dohled nad danou bankou vykonává instituce té země, kde má banka hlavní sídlo. Tato instituce pak zajišťuje odpovědnost a regulaci za pobočky působící v zahraničí. Domovská centrální banka pak vystupuje také jako věřitel poslední instance pro zahraniční pobočky a vklady jsou rovněž pojištěny u domácí instituce. V praxi se však na regulaci a dohledu podílejí také instituce té země, kde daná pobočka banky vykonává svou činnost.

²⁵ <http://www.c-ebs.org/documents/CEBS.pdf>

²⁶ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1999. 741 s. ISBN 8085943801

V kombinaci s tímto principem je uplatňován princip domovské země, resp. **hostitelské země**.²⁷ Na základě tohoto principu pravidla regulace a dohled vykonává instituce té země, ve které pobočka působí. Pak i centrální instituce hostitelské země je věřitelem poslední instance pro všechny banky, které v této zemi působí, bez ohledu na to, zda jsou tuzemské či zahraniční. V praxi, pokud dojde k nějakému problému zahraniční banky, pak hostitelská instituce vyvíjí tlak na domovskou instituci, v zajištění potřebné pomoci. Pravidlo platí většinou mimo země EU.

Je tedy zapotřebí, aby spolu navzájem hostitelská i domovská instituce komunikovaly, především v oblasti harmonizace pravidel regulace bank, přidělování bankovních licencí pobočkám zahraničních bank.

2 Vývoj bankovního dohledu v České republice a Belgickém království

Druhá kapitola této práce bude rozdělena na dvě samostatné části. První z nich bude zaměřena na nastínění historického vývoje bankovního systému v Belgii a následně na instituce, které dohlíží nad finančním trhem v současnosti, na jejich vývoj a pravomoci. Stejným způsobem bude zpracovaná druhá část kapitoly, zaměřená na Českou republiku.

2.1 Belgie

Národní banka Belgie byla založena v roce 1850, dvacet let po vzniku samostatného Belgického království, za vlády krále Leopolda I.. Právní forma byla veřejná obchodní společnost (dnes akciová společnost), jejíž podílníci byly soukromé osoby. Měla monopolní právo emitovat bankovky. Mezi činnosti banky patřily také různé komerční aktivity. Na název Národní banka Belgie byla přejmenována až v roce 1900.

2.1.1 Období před vznikem centrální banky

Národní banka vznikla v roce 1850, nebyla však první institucí v zemi, která měla právo emitovat peníze. První instituce, disponující právem vydávat peníze, existovaly již v období Spojeného Nizozemského Království (1815-1830), které vzniklo připojením Rakouského Nizozemí (dnešní Belgie) k Republice spojených nizozemských provincií na

²⁷ Tamtéž, § 541

základě Vídeňského kongresu po napoleonských válkách v roce 1815. V tomto období zaujala klíčovou roli Société Générale (vznik 1822), získala v podstatě monopol na emitování peněz v Rakouském Nizozemí. Spolu s tímto disponovala dalšími funkcemi, později typickými pro národní banku, např. vytváření sítě poboček, eskontních bank v provinciích. Belgická revoluce v roce 1830, vedoucí ke vzniku samostatného Belgického království, Société Générale nijak zvlášť nezasáhla. Nadále ji patřilo právo emitovat bankovky a stala se také státní pokladnou nově vzniklého samostatného království. Navíc mohla získávat podíly v různých společnostech. Jelikož ale Société Générale byla pod vlivem Viléma I. Oranžského (král Nizozemska, na kterém si Belgie v roce 1830 vydobyla svou nezávislost), začaly vznikat tlaky na vznik „rivalské“ rovnocenné instituce Banque de Belgique (vznik 1835). Mezi těmito společnostmi vznikl neúprosný boj, vedoucí k riskantnímu financování rozvíjejícího se průmyslového odvětví. Situace tak vyústila do finanční krize a problémů s likviditou v letech 1838 – 1848. Na základě těchto událostí ministr financí převedl pravomoc emitování peněz a eskontních operací z těchto dvou finančních rivalů na nově vzniklou Národní banku v roce 1850.

2.1.2 Národní banka Belgie

Jak již bylo uvedeno, národní banka byla založena zákonem 5. května 1850 jako veřejná obchodní společnost, královský dekret ze 4. září 1850 pak tuto skutečnost potvrdil. Období jejího fungování bylo v prvních letech s spojeno vydobytím si své pozice na finanční scéně a zajištění jednak veřejných zájmů (kontroly nad vydáváním bankovek a funkce státní pokladny) a zájmů soukromých (zisk a poskytování výhodných úvěrů pro obyvatelstvo). Vláda neměla povolení dávat národní bance jakékoliv návrhy a pokyny, pouze ministr financí měl právo vetovat usnesení, pokud se domníval, že odporuje stanovám, veřejnému zájmu či je nezákonné. Tak stejně byly velmi přísně upraveny podmínky úvěrování vlády ze strany národní banky, celková výše státní půjčky nesměla nikdy překročit splacený kapitál banky.

Období do začátku 1. světové války bylo nazýváno „belle époque“, vyznačovalo se ekonomickou i monetární stabilitou. Zásadní zlom nastal při propuknutí 1. světové války, nastal totální kolaps zlatého standardu. Belgický frank byl náchylný k častým a vážným fluktuacím, inflačním tlakům, které přetrvávaly ještě několik let po ukončení válečného stavu. Ve 20. letech se Belgie ocitla ve fiskální a monetární krizi. V roce 1925 se vláda rozhodla stabilizovat zemi pomocí reformy veřejných financí a stabilizaci měny. Frank byl stabilizován 25. 10. 1926 - Královským dekretem - který stvrzoval - že - jeden belgický frank, je roven

Tento dokument byl zhotoven v Print2PDF.!

Po registraci Print2PDF se tato informace nebude zobrazovat.!

Produkt Print2PDF lze zakoupit na <http://www.software602.cz>

0,0418422 gramů ryzího zlata, to následně určovalo paritu 175 franků/1£.²⁸ V roce 1921 uzavřela Belgie s Lucemburskem dohodu o měnové unii, nazývanou BLEU (*The Belgium – Luxemburg Economic Union*) která přetrvala až do roku 1998.²⁹ Belgická národní banka tak byla centrální bankou i pro Lucembursko, prováděla zde měnovou politiku a měla emisní monopol na hotovostní lucemburské franky, které byly v poměru s belgickými 1:1.

Nicméně později následovala Světová hospodářská krize v roce 1931, která navrátila Belgii do krize. Především kvůli nestabilnímu makroekonomickému prostředí čelila Belgická národní banka často nepředvídatelným problémům. Docházelo k častému napětí mezi vládou a národní bankou. Dalším faktorem, který nijak nepřispěl ke zlepšení situace, byl boj velkých bank s národní bankou, banky nesly nelibě a odmítaly jakoukoliv formu kontroly nad

úvěrovými operacemi, přičemž právě těmito úvěry se dostávaly do oběhu peníze, proto bylo zapotřebí vytvářet efektivní monetární politiku. Následovně pak došlo v roce 1935 k obrovské devalvaci franku. Belgie se ocitla v situaci, kdy společně s vysokou nezaměstnaností došlo ke krachu některých bank a frank se na mezinárodních trzích dostal pod silný tlak spekulantů. Obnovit rovnováhu mezi belgickými cenami a cenami na mezinárodních trzích bylo možné pouze pomocí devalvace. Ta byla provedena v roce 1935 v poměru 0,0301264 gramů ryzího zlata za jeden belgický frank. Později nová zákonná úprava z 24. srpna 1939 dala Národní bance opravdový status centrální banky. Bohužel, události dalších let vtáhly svět do celospolečenské krize, která přetrvávala až do konce Druhé světové války.

V období války se jak vláda v londýnském exilu, tak i ti, kteří byli v okupované Belgii odpovědní za monetární politiku, snažili především kontrolovat a udržet inflaci. Tato opatření vedla v roce 1944 k zavedení tzv. *Gutt operation*, kdy byla nabídka peněz v oběhu snížena jednorázově skoro o 2/3 celkové monetární báze.³⁰ Vedení Národní banky v čele s guvernérem Maurice Frérem tuto operaci vnímalo pozitivně, především jako nástroj k obnově tržní ekonomiky. Pod vedením dalšího guvernéra Huberta Ansiauxe získala bank výbornou mezinárodní reputaci, jejím hlavním cílem byla vnitřní a mezinárodní stabilita franku. Guvernér Ansiaux setrval ve vedení až do počátku 70. let.

Vrcholný summit představitelů EHS v Hágu (1969), který přijal ekonomickou a monetární unii jako cíl Evropského společenství, společně s Wernerovou zprávou z roku 1970

²⁸ Cit. v BUYST, E. (2005, str. 115).

²⁹ Cit. v BUYST, E. (2005, str. 119).

³⁰ Cit. v BUYST, E. (2005, str. 151).

(definovala atributy hospodářské a měnové unie) se staly mezníkem v procesu evropské monetární integrace. „Had v tunelu“ vytvořený v roce 1972 společně s ustanovením Evropského monetárního systému (1979) se staly „kotvami“ právě pro belgickou monetární a kursovou politiku. I přes to došlo k poklesu ve výkonnosti belgického hospodářství a frank v roce 1982 devalvoval. Následující vývoj byl však již v zásadě pozitivní, kurz franku se stabilizoval, zároveň i inflace. Významným okamžikem bylo odstranění duálního směnného kurzu v roce 1990. Otevřenější a více konkurenční finanční prostředí rozšířilo pravomoc Národní banky v oblasti dohledu „banky bank“ a v oblasti makroekonomických otázek týkajících se Belgického finančního systému. Zavedení eura jako národní měny v roce 1999 započalo novou epochu belgického bankovníctví.

2.1.3 Národní banka a finanční systém

Maastrichtskou dohodou (1992) bylo stanoveno, že centrální banky jsou odpovědné za hladké transakce v platebním systému. Jejich povinností je zajistit bezhotovostní platby a následnou kontrolu nad nimi. Od začátku 20. století belgická centrální banka zřizovala bezhotovostní platby, které byly prováděny bankami a mezibankovním převodem peněz přes clearingové centrum. Následným vytvořením standardů v 70. letech 20. století (např. identifikační čísla pro úvěrové instituce, strukturovaná čísla účtů) mohlo dojít k vytvoření „Centra pro výměnu a clearing“ v roce 1974. Belgie se tak zařadila mezi země, které jako první na světě měly svá clearingová centra.³¹ Toto centrum funguje na bázi mnohostranného zařízení, což znamená, že pro každou členskou banku je každý den provedena jedna hromadná zúčtovací transakce na konci dne a nedochází k samostatnému zúčtování každé transakce zvlášť (na rozdíl od Elips, dále uvedeného). Dalším platebním systémem, který národní banka vytvořila, je „Elips“ (*Electronic Large Value Interbank Payments System*). Tento systém je určen pro velké transakce na finančních trzích. Každá transakce je účtována samostatně v reálném čase na daný účet členské banky, a ne jako čistý zůstatek na konci dne. Elips je belgická část systému TARGET.³² Jako dodatek při provádění těchto operací banka v roce 1988 zřídila centrum pro dohled nad prováděním těchto transakcí.

³¹ Tamtéž, s. 247.

³² Transevropský expresní automatizovaný systém hrubého zúčtování v reálném čase. Je to systém pokrývající evropské teritorium, který slouží pro zúčtování plateb v euru v reálném čase, a to zejména pro potřeby výkonu měnové politiky v rámci evropské

2.1.4 Dohled nad finančním systémem

Od 30. let 20. století byly povinnosti centrální banky oddělené od povinností Bankovní komise, která byla odpovědná za tradiční dohled nad bankami, kde řadíme dohled nad: zdravou strukturou bankovní instituce, solventností, likviditou, interními audity v bankách, dále pak hodnověrností a odborné znalosti managerů bank aj. Národní banka se především vždy zaměřovala na makroekonomické aspekty dohledu pro celkovou stabilitu finančního systému a dohlížela na nástroje platebního styku. V současné době je výkonným orgánem v oblasti bankovního dohledu a dohledu nad celým finančním trhem Komise pro bankovníctví, finančníctví a pojišťovny (CBFA). Tato komise vznikla 1. 1. 2004 sloučením „Bankovní a finanční komise“ a „Úřadu pro dohled nad pojišťovnami“.

2.1.5 Komise pro bankovníctví, finančníctví a pojišťovny

Jak již bylo uvedeno, Komise pro bankovníctví, finančníctví a pojišťovny (*Banking, Finance and Insurance Commission*), dále jen CBFA, byla založena v roce 2004 sloučením dvou institucí Bankovní a finanční komise (založena 1935) a Úřadu pro dohled nad pojišťovnami (založen 1975). Od roku 2004 je tedy CBFA institucí vykonávající dohled nad finančními institucemi a produkty, které jsou nabízeny veřejnosti. Byla založena z důvodu zajištění ochrany spotřebitelů, střadatelů a pojištěnců. Dále pak pro zajištění důvěryhodnosti finančních produktů a služeb v očích veřejnosti, zajištění správných činností a postupů při aplikaci finančních nástrojů. Aby bylo dosaženo a zajištěno široké portfolio cílů, parlament svěřil CBFA široké pravomoci.

CBFA je nezávislá veřejná instituce financovaná z příspěvků společností, nad nimiž je dohled vykonáván. Skládá se ze čtyř výkonných orgánů:

- 1 **Předseda řídícího výboru:** je předsedou CBFA, zastupuje CBFA v jednáních, v právních oblastech.
- 2 **Řídící výbor:** je orgán vydávající individuální rozhodnutí ve všech oblastech, kde má CBFA oprávnění (autorizace, schvalování, odvolání). Přijímá směrnice a nařízení na doporučení Dozorčí rady. Skládá se z předsedy a 4 až 6 členů. Počet členů odpovídá počtu členů představenstva Národní banky.
- 3 **Dozorčí rada:** dává doporučení v oblastech regulace Řídícímu výboru. V rámci tohoto výboru existuje Sankční komise, která vydává rozhodnutí týkající se ukládání pokut.

Skládá se z předsedy a deseti až dvanácti členů, kteří nesmí být jmenováni z řad řídicího výboru. Sedm až devět členů je jmenováno králem na dobu šesti let. Zbylí členové jsou jmenováni zástupci z Rady regentů belgické národní banky. Poměr nizozemsky a francouzsky mluvících členů rady musí být stejný.

- 4 **Generální sekretariát:** je odpovědný za komplexní administrativní organizaci a management. Komunikuje s ostatními veřejnými institucemi. Zároveň také funguje jako vyšetřovací komise v řízení, na jehož základě pak může být udělena sankční pokuta.

Oblasti dohledu CBFA lze rozdělit do třech základních oblastí:

1. Obezřetný dohled nad finančními institucemi

Podstatou tohoto dohledu je zajistit, že dohlížené instituce, které disponují svěřenými financemi, jsou schopny dostát po celou dobu svým závazkům. Tento dohled také zajišťuje stabilitu finančních trhů, na kterých tyto instituce provádějí své operace. Dohlížené instituce jsou banky a ostatní úvěrové společnosti, pojišťovny, makléřské společnosti, investiční společnosti, investiční a podílové fondy (UCIs), společnosti poskytující důchodové a životní pojištění (IORPs).³³ Všechny společnosti před započatím své činnosti musí být nejprve prověřeny a získat licenci na poskytování služeb u CBFA. CBFA prověřuje strukturu managementu, administrativní, účetní a kontrolní orgány, interní kontrolní postupy. Pozornost je také věnována rizikovému managementu a dalším druhům rizik (úvěrové riziku, riziku spojenému s úrokovými sazbami atd.). U pojišťoven jsou sledovány specifické druhy rizik (riziko záruky, riziko zajištění). Společnosti musí být solventní, disponovat požadovaným kapitálem, mít dostatečnou likviditu. V případě, že společnost je součástí finanční skupiny, jsou dohlíženy oba dva subjekty. Pokud instituce patří do mezinárodní finanční skupiny, pak je dohled zajištěn na základě dohod se zahraničním dohledem. V praxi je tento dohled vykonáván na základě mnoha informací, které povinně

³³ *Banking, Finance and Insurance Commission* [online]. 2004 [cit. 2008-01-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.cbfa.be/eng/aboutcbfa/pres/pdf/presentation.pdf>>.

poskytuje management společnosti a orgány vnitřní kontroly. Zahrnují údaje o interním vedení společnosti, organizaci a finanční pozici.

2. Dohled nad informacemi a operacemi na finančních trzích

V této oblasti se CBFA zaměřuje na kvalitu informací poskytovaných investorům a správnost transakcí a operací prováděných na finančních trzích. Ukládá povinnost emitentům akcií vydávat prospekt emitenta se všemi informacemi potřebnými pro investora pro jeho rozhodování o investicích. Pokud jsou akcie emitenta obchodovány i v jiném státě evropského hospodářského prostoru, pak musí být prospekt emitenta uznán také v tomto státě.

Společnosti uveřejněné a obchodované na trhu s cennými papíry Euronext, Alternext mají povinnost periodicky informovat své akcionáře o aktivitách a výsledcích. Akcionáři pak mají povinnost zveřejnit velikosti svých podílů. CBFA kontroluje dodržování povinností akcionářů a emitujících společností. CBFA dohlíží nad správností operací, integritou a transparentností finančních trhů. Zaměřuje se na organizaci finančních trhů, zároveň také na chování těch, kteří na těchto trzích operují. CBFA také vykonává dohled nad společnostmi s kolektivním investováním.

3. Dohled nad jinými finančními profesemi (brokeři, agenti)

Zprostředkovatelé pojišťování, zajišťování, bankovních a investičních služeb jsou povinni se registrovat u CBFA. Dohled je zaměřen na dodržování podmínek pro registraci (vzdělání, kvalifikace, bezúhonnost apod.) a podmínek pro výkon této specializované činnosti (poskytování náležitých informací klientům aj.)

CBFA dále zajišťuje ochranu klientů, bojuje proti praní špinavých peněz.

2.1.6 Další instituce podílející se na dohledu

Zákonem z 2. 8. 2002 vznikly dvě komise:³⁴

Financial Stability Committee (FSC), která prověřuje společnou problematiku Národní banky a CBFA. Do tohoto okruhu spadají problémy týkající se zajištění stability belgického

³⁴ Law of 2 August 2002 on the supervision of the financial sector and on financial services.

finančního systému, spolupráce v oblasti dohledu a kontroly systematického rizika, koordinace spolupráce v oblasti odpovědnosti pověřených institucí v krizových situacích.

Financial Services Authority Supervisory Board (FSASB) zajišťuje dialog a konzultace mezi CBFA a NBB. Má oprávnění vydávat vyjádření ve všech otázkách týkajících se fungování a organizace finančních institucí. Tato vyjádření vydává na žádost příslušných ministerstev.

2.1.7 Shrnutí

Belgické království si po vydobytí nezávislosti v 19. století na Nizozemí začalo utvářet svou národní identitu, k čemuž samozřejmě patřilo vytvoření nezávislých institucí v oblasti veřejného života. Zpočátku byl bankovní vývoj ve znamení boje dvou silných bank Société Générale a Banque de Belgique, který vyvrcholil ustanovením Národní belgické banky v roce 1850, ta se o deset let později stala centrální bankou. Vývoj do první světové války byl v podstatě harmonický, po jejím skončení se Belgie opětovně dokázala hospodářsky vzchopit. V roce 1921 vytvořila měnovou unii *BLEU* s Lucemburskem a centrální banka se tak stala centrální bankou i pro Lucembursko. Pod vlivem Velké hospodářské krize, došlo v Belgii, tak stejně jako v celém zbytku světa, k obrovskému úpadku, který na sebe navázal devalvaci všech světových měn, včetně belgického franku. Druhá světová válka měla devastující účinky v celé Evropě. Centrální banka se po celou dobu snažila udržet inflaci tak, aby nedošlo k obrovským turbulencím. Proto hned po válce v roce 1949 zahájila operaci *Gutt*, což znamenalo stáhnutí 2/3 oběživa z oběhu, tato operace zabránila dalším inflačním tlakům a pomohla k oživení ekonomiky. Poválečný vývoj v Belgii se nesl v duchu vytváření jednotné demokratické Evropy. V roce 1960 uzavřela s Lucemburskem hospodářskou unii. Vyvrcholením bylo v roce 1999 přijetí Eura jako platného platebního prostředku.

Institute dohledu nad bankovním trhem byly v Belgii vždy odděleny od centrální banky. Bankovní komise vznikla v roce 1935, v 70. letech vznikl Úřad pro dohled nad pojišťovnictvím. Sjednocení dohledu proběhlo v roce 2004 pod jednu instituci Bankovní, finanční a pojišťovací komisi CBFA, která vytváří jednotný dohled nad finančním trhem v Belgii. Dohled zahrnuje finanční instituce, finanční trhy a zprostředkovatelé finančních a jiných služeb (brokeři, agenti). Podpůrnou a kontrolní funkci vykonávají Finanční komise

(*Financial Stability Committee*) a Dozorčí rada (*Financial Services Authority Supervisory Board*).

2.2 Česká republika

Tato část pojednává o vývoji centrálního bankovníctví na území Českého státu a o institucích dohledu nad bankovním sektorem v České republice. Součástí je také přehled nejdůležitějších právních úprav od roku 1989, kdy jsme naše ekonomika začala opětovně, po dlouhém půl století, fungovat na tržní bázi.

2.2.1 Období před vznikem národní banky

Základy moderního bankovníctví byly na našem území vytvořeny na přelomu 19. a 20. století. Celé středoevropské peněžnictví se vyznačovalo členitostí a diferencovaností peněžních ústavů. Nejdůležitější roli měly akciové banky a ústavy lidového peněžnictví (spořitelny, živnostenské záložny, kampeličky aj.). Významné byly také zemské banky, hypoteční banky a soukromé bankovní domy. V období Rakouska – Uherska měly rozhodující vliv na celém území velké rakouské banky Credit Anstalt für Handel und Gewerbe, Allgemeine Boden Creditanstalt, Wiener Bankverein, Anglo – Österreichische Bank, Niederösterreichische Escomptegesellschaft, Bank & Wechselstuben A. – G. Merkur.³⁵ Tyto banky měly rozhodující účast v předních průmyslových a obchodních podnicích na našem území. Po zhroutilí Habsbursko – Uherské monarchie se tyto společnosti stihly úspěšně přeměnit v multinacionální peněžní instituce s působností ve všech nástupnických státech.³⁶

2.2.2 Československá národní banka

Po vyhlášení nezávislého Československého státu v roce 1918 bylo zapotřebí vytvořit také vlastní bankovní a finanční systém. Zákonem č. 84 z 25. února 1919 o peněžní reformě proběhla v březnu 1919 měnová odluka, při níž se postupně stahovaly z oběhu koruny platné na území Rakousko – Uherska a zaváděla se nová československá koruna. Stažené bankovky byly okolkovány a 50% jich bylo vráceno zpět do dočasného oběhu, druhá polovina byla pokryta nezcizitelnými vládními dluhopisy s úrokem 1%. Do července roku 1920 byly okolkované bankovky vyměněny za novou československou měnu.

³⁵ Cit. v VENCOVSKÝ, F. (1999, str. 230).

³⁶ Cit. v VENCOVSKÝ, F. (1999, str. 230).

Národní banka Československá vznikla mnohem později, než samostatný Československý stát, až v roce 1926. Do té doby její funkce zastával Bankovní úřad ministerstva financí. Tento úřad zahájil činnost 11. března 1919, oblasti jeho činností byly především správa domácího peněžního oběhu, zabezpečování devizové činnosti, správa zlatých rezerv státu a státního dluhu. Národní banka Československá vznikla 1. 4. 1926 jako akciová společnost, ve které stát vlastnil 1/3 akcií, zbývající 2/3 byly rozprodány fyzickým a právnickým osobám. Skoro 60% z těchto dvou třetin zakoupili individuální vlastníci – občané a majitelé soukromých firem. Zhruba 16% z těchto dvou třetin držely ústavy lidového peněžnictví, obchodní společnosti vlastnily zhruba 7% z tohoto dvoutřetinového podílu.³⁷ Zbytek akcií se rozdělil mezi banky, pojišťovny, nemocenské pokladny, družstevní svazy aj. Stát si zajistil vliv nad centrální bankou tím, že vláda navrhovala prezidentu republiky guvernéra a ministr financí posazoval do banky vládního komisaře s právem kontroly činnosti banky.³⁸ Národní banka měla emisní monopol a prováděla měnovou politiku používáním diskontních nástrojů, později operace na volném trhu s prvotřídními státními obligacemi. Mohla také úvěrovat banky a podniky. Nesměla však přímo ani nepřímo úvěrovat stát. Kurz koruny byl stanoven na základě standardu zlaté devizy 1 Kčs = 44,58 mg zlata, koruna tedy nebyla volně směnitelná za zlato, ale zlatem bylo kryto 25% bankovek.³⁹ Postupně se tato hranice snižovala, zejména s devalvacemi v roce 1934 a 1936. Bance se pak ale podařilo stabilizovat kupní sílu koruny a až do počátku 2. světové války patřila koruna k nejstabilnějším a nejžádanějším měnám v Evropě.

Ve dvacátých a třicátých letech existovalo na území Československa pět základních druhů bankovních ústavů: 1. národně české banky, 2. banky s česko – německou správou (a se zahraniční kapitálovou účastí), 3. národně německé banky, 4. národně slovenské banky, 5. banky maďarsko – německo – židovské na Slovensku. Z hlediska významu existovala tři až čtyři významná bankovní seskupení: kolem Živnostenské a České průmyslové banky (názorově a politicky byly blízké demokratické straně a podporovaly domácí trh), druhá skupina se vytvořila kolem Anglo – československé a Pražské úvěrní banky (ovládala exportní firmy spotřebního průmyslu). Třetí skupina se spíše orientovala na německou

³⁷ Tamtéž, s. 269.

³⁸ Cit. v REVENDA, Z. (1999, str. 577)

³⁹ Tamtéž.

klientelu a podporovala střední a drobné podnikání, čtvrté seskupení bank zahrnovalo slovenské bankovní ústavy úvěrující podniky s nepatrnou kapitálovou silou.⁴⁰

Období 2. světové války znamenalo celkový hospodářský úpadek, stejně tak jako v ostatních státech postižených válkou. V čele banky stál říšský zmocněnec, vedle české koruny byla uzákoněna jako platidlo také říšská marka. Měna byla znehodnocena, zlaté zásoby zcizeny nacisty. Na Slovensku byla vytvořena samostatná Slovenská národní banka. Po osvobození Československa byla činnost Československé národní banky obnovena 1. června 1945 a na základě peněžní reformy k 1. listopadu 1945 byla celém území byla opětovně zavedena československá měna.⁴¹ Staré peníze byly staženy z oběhu a do hodnoty 500 Kč vyměněny fyzickým osobám v poměru 1:1. Zbytek byl připsán, jak bezhotovostní i hotovostní oběživo, na vázané účty v bankách a postupně uvolňován v dalších letech. Po komunistickém puči v roce 1948 byla po vzoru sovětských bank založena 1. dubna 1950 Státní banka československá. Ta provedla 1. června 1953 peněžní reformu, která je také nazývaná „loupež století“.⁴² Hotovostní peníze byly fyzickým osobám vyměněny do výše 300 Kč v poměru 5:1, zbytek pak v poměru 50:1. Zbylé vklady navázané na účty v bankách z reformy v roce 1945 byly anulovány. Tak stejně byly anulovány pojistky a cenné papíry. Nové vklady do 16. května 1953 byly do výše 5000 Kčs vyměněny v poměru 5:1, dále pak v různých poměrech, které se odvíjely od výše částky. Vklady vytvořené po 16. květnu 1953 se přepočítaly poměrem 50:1, mzdy a důchody začaly být vypláceny v poměru 5:1.

V roce 1945 byl dekretem prezidenta republiky bankovní systém centralizován, do vlastnictví státu byla převedena akciová centrální banka a byly znárodněny soukromé bankéřské domy a akciové obchodní banky (10 v Čechách a 6 na Slovensku). Tato represe pokračovala v roce 1948, kdy u nás existovalo 5 bankovních ústavů, ze kterých nakonec zůstala pouze Živnostenská banka a Slovenská Tatrabanka. V témže roce byla založena státní Investiční banka. V roce 1950 byla založena jednak již výše zmiňovaná Státní banka Československá a také Státní spořitelna, činnost naopak ukončila Slovenská Tatrabanka a Živnostenská banka, postupně bylo zrušeno lidové peněžnictví.⁴³ Došlo tak k vytvoření jednostupňového bankovního systému. Centralizace byla zcela dokončena v roce 1958, kdy Státní banka Československá převzala financování a úvěrování investiční výstavby a

⁴⁰ Cit. v VENCOVSKÝ, F. (1999, str. 238).

⁴¹ Cit. v REVENDA, Z. (1999, str. 578).

⁴² Tamtéž.

⁴³ <http://www.enb.cz/cs/enb/enb/sidlo/sitredi/enb-historie-hudovskatnd>

Investiční bance tak byla přisouzena postupná likvidace. Později v 60. letech došlo ke dvěma malým změnám, v roce 1964 byl založena Československá obchodní banka, a.s. (100% akcií vlastnil stát) a v roce 1969 se Státní spořitelna rozdělila (na základě nového federálního uspořádání státu) na Českou státní spořitelnu a Slovenskou státní spořitelnu. V podstatě byly tyto dva bankovní ústavy pobočkami Státní banky Československé, proto je období až do roku 1989 považováno za období „monobanky“.⁴⁴

Již ve druhé polovině 80. let byly započaty práce na přípravě bankovní reformy, která si kladla za cíl vytvoření dvoustupňového bankovního systému. Reforma byla načasovaná k 1. 1. 1990, aniž by se tušilo, že dojde k pádu totalitního režimu. Díky této změně ve společnosti, přijetí demokratických principů a tržních principů pro fungování ekonomiky, proběhla reforma nejen v bankovníctví, ale všech oblastech společenského, ekonomického a politického života. K 1. 1. 1990 došlo k oddělení emisní a úvěrově – obchodní činnosti centrální banky. Banka byla rozdělena na tři samostatné subjekty: Státní banku československou (centrální banka) a dvě obchodní banky: Komerční banku Praha a Všeobecnou úvěrovou banku Bratislava.

Legislativně byl přechod Státní banky Československé na tržní centrální banku proveden zákonem 22/1992Sb. 1. ledna 1993, kdy došlo k rozdělení Československa na dva samostatné nezávislé státy Českou republiku a Slovenskou republiku. Tímto zákonem zahájila činnost Česká národní banka, která vykonává svou činnost dodnes. Veškeré její činnosti jsou právně ukotveny v zákonu České národní rady 6/1993 Sb.

Novely zákona o České národní bance:

- Zákon č.60/1993 Sb., ze dne 2. února 1993, o oddělení měny.
- Zákon č. 15/1998 Sb., ze dne 1. dubna 1998, o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů.
- Zákon č. 442/2000 Sb. ze dne 27. října 2000, kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů.⁴⁵

⁴⁴ Cit. v REVENDA, Z. (1999, str. 579).

⁴⁵ <http://i.iir.cz/hra/stf/s-006-02-112307001211701.htm>

- Nález Ústavního soudu ČR č. 278/2001 Sb., ze dne 20. června 2001 ve věci návrhu na zrušení části zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 482/2001 Sb., ze dne 29. listopadu 2001, kterým se mění zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 9/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 126/2002 Sb., ze dne 1. května 2004, kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. Tímto zákonem byl schválen princip jednotné licence.
- Zákon č. 257/2004 Sb., ze dne 1. května 2004, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o podnikání na kapitálovém trhu, zákona o kolektivním investování a zákona o dluhopisech.

Některé novely zákona 22/1992Sb o bankách:

- Zákon 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb. o soudech a soudcích
- Zákon 16/1998 Sb. ze dne 13. ledna 1998, kterým se mění a doplňuje zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 62/2006 Sb. ze dne 3. února 2006, kterým se mění zákon č. 124/2002 Sb. o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku), ve znění zákona č. o změně zákona o platebním styku a změně některých dalších zákonů č. 257/2004 S., a další zákony
- Zákon č.70/2006 Sb. ze dne 3. února 2006 o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o provádění mezinárodních sankcí.
- Zákon 159/2006 Sb.ze dne 16. března 2006 o střetu zájmů
- Zákon č.120/ 2007 Sb. Ze dne 1. července 2007 transponuje směrnice o kapitálových požadavcích 2006/48/ES a 2006/49/ES vycházející z dohody Basel II
- Zákon č. 296/2007 Sb.ze dne 31. října 2007 mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím.

2.2.3 Dohled a regulace bankovního systému

Základy regulace a dohledu nad bankami byly vytvořeny v souvislosti s bankovní reformou v roce 1990. Do té doby to byl pro naše bankovníctví neznámý jev, především proto, že v jednostupňové bankovním systému jsou tyto prvky nepotřebné. Regulace a dohled byly do našeho bankovního systému zaneseny a právně upraveny Zákonem o bankách č. 21/1992 Sb. Později, po rozdělení Československa na dva samostatné státy, byl zákon novelizován, zákonem č. 6/1993Sb. o České národní bance. Podle tohoto zákona je ČNB zodpovědná za dohled nad finančním trhem v České republice. 1. dubna 2006 došlo k integraci dohledu, kdy ČNB převzala agendu Komise pro cenné papíry, Úřadu pro dozor nad pojišťovnictvím a penzijním připojištěním Ministerstva financí a Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami, které zanikly.⁴⁶ ČNB tak provádí dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím a penzijním připojištěním, družstevními záložnami, devizový dohled a dohled nad institucemi elektronických peněz. Stanovuje pravidla, která chrání stabilitu bankovního sektoru, kapitálového trhu, pojišťovnictví a penzijního připojištění. Systematicky reguluje, kontroluje, vyhodnocuje a popřípadě postihuje nedodržování stanovených pravidel.⁴⁷ V této práci je pro nás podstatná ta část dohledu ČNB, která se zabývá dohledem nad bankovním sektorem.

2.2.4 Bankovní dohled

Jak již bylo uvedeno, činnost bank je stanovena a vymezena zákonem č. 21/1992Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů. Na základě tohoto zákona Česká národní banka vydává opatření a vyhlášky, které obsahují rámec podmínek pro vstup do bankovníctví a obezřetnostní pravidla pro podnikání bank. Bankovní dohled pak stanovuje rámec pro podnikání bank a kontroluje jeho dodržování.

Postavení bankovního dohledu, jeho hlavní cíle

Soubor pravidel se nazývá „bankovní regulace“, dozor nad jejich dodržováním pak nazýváme „bankovní dohled“. Dohledem se rozumí podpora zdravého rozvoje, tržní disciplíny a konkurenceschopnosti bank, předcházení systémovým krizím a posilování důvěry

⁴⁶ http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/

⁴⁷ http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/

veřejnosti v bankovní systém.⁴⁸ Za řízení a chod banky je odpovědný management, následnou kontrolu provádí dozorčí rada a valná hromada společnosti. Bankovní dohled tedy provádí pomocí svých nástrojů následnou kontrolu zaměřenou na dodržování stanovené regulace, která nezabrání špatným obchodům banky, ale může jí být odňata bankovní licence, popř. zavedena nucená správa.

Pravomoci bankovního dohledu:

- vydává po předchozím vyjádření ministerstva financí bankovní licence,
- vydává opatření a vyhlášky definující pravidla obezřetného podnikání bank,
- monitoruje činnost bank, poboček zahraničních bank a družstevních záložen,
- provádí dohlídky (kontroly) v bankách, včetně poboček zahraničních bank a v družstevních záložnách,
- vydává předchozí souhlasy podle zákona o bankách např. při nabývání podílu na bance, při prodeji podniku banky, sloučení banky, zrušení banky či ukončení bankovních aktivit,
- ukládá opatření k nápravě a sankce za zjištěné nedostatky v činnosti bank,
- rozhoduje o zavedení nucené správy a odnětí bankovní licence po předchozím vyjádření ministerstva financí.⁴⁹

Metody bankovního dohledu

Existují dvě základní metody bankovního dohledu: dohled na dálku, dohlídky na místě. **Dohled na dálku** spočívá v monitoringu činností bank na základě všech dostupných informací získaných z výkazů zisků a ztrát, auditorských zpráv, informací získaných přímo jednorázově od banky. Na jejich základě se pak ČNB stanoví další postup – dohlídka na místě, opatření k nápravě. **Dohlídka na místě** je prováděna přímo v dané bankovní instituci, nabývá pozice rozhodujícího nástroje bankovního dohledu. Detailní poznání prostředí, rizikového portfolia banky pak umožní zajistit požadovaný monitoring a kontrolu banky.

⁴⁸http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/postaveni_bd/bank_regulace_dohled/index.html

⁴⁹http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/postaveni_bd/bank_regulace_dohled/pravomoci.html

Podmínky pro podnikání v bankovníctví

Provádět bankovní činnost mohou v České republice pouze akciové společnosti na základě licence, kterou získají od České národní banky. O licenci si banky žádají písemnou žádost, která musí obsahovat dané náležitosti stanovené ČNB (základní informace o žadatelích, strategický záměr banky, obchodní plán, analýza trhu atd.).⁵⁰ Minimální základní kapitál je stanoven ve výši 500 mil. Kč. Po uplynutí správního řízení, které prověřuje způsobilost osob navrhovaných do statutárních orgánů, technické a organizační předpoklady aj., je vydána licence na dobu neurčitou, která obsahuje výčet činností, které je banka oprávněna provozovat.

Podmínky pro banky se sídlem v zemích Evropské unie jsou založeny na tzv. **principu jednotné licence**, která opravňuje držitele licence udělené domovským orgánem dohledu vykonávat činnosti vyplývající z jeho licence i na území jiného členského státu Evropské unie bez nutnosti žádat o licenci tohoto státu.⁵¹

Pokud chce působit na území České republiky zahraniční banka, která je ze země mimo území Evropské unie, pak potřebuje ke své činnosti licenci. Je vyžadováno vyjádření bankovního dohledu ze země, kde má sídlo centrála zahraniční banky a bankovní dohled ČNB při posuzování žádosti spolupracuje s tímto zahraničním regulátorem.

Pokud banka nedodržuje podmínky stanovené licencí a právní předpisy, může proti nim Česká národní banka uplatnit opatření:

- vyžádat ve stanovené lhůtě odstranění zjištěných nedostatků,
- požadovat výměnu osob ve vedení a dozorčí radě banky,
- omezit nebo zakázat vykonávání některé z činností uvedených v licenci,
- nařídit mimořádný audit na náklady banky,
- uložit pokutu do výše 50 mil. Kč,
- snížit základní kapitál k pokrytí ztráty po jejím zúčtování s rezervními a dalšími fondy, pokud přesahuje 20 % vlastního kapitálu banky,

⁵⁰ výčet všech náležitostí je k dispozici:

http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vestnik/2004/download/v_2004_06.pdf

⁵¹http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/postaveni_bd/bank_regulace_dohled/licencovani.html

- zavést nucenou správu (pouze v případě, kdy je ohrožena stabilita bankovního systému jako celku),
- odejmout licenci

V případě, že kapitálová přiměřenost banky klesne pod 1/3 limitu stanoveného ČNB, pak je bance odejmuta licence. Tuto pravomoc má ČNB i v případě, že banka nezačala činnost do 12 měsíců od získání licence, nepřijímá vklady nebo neposkytuje úvěry a v případě, že získala licenci na základě poskytnutí nepravdivých údajů. Pokud ukazatele kapitálové přiměřenosti klesnou pod 2/3 limitu, pak má banka povinnost zvýšit základní kapitál nebo omezit nabývání některých aktiv, omezit výši úrokových sazeb z vkladů pod běžnou výši aj.

Ve specifických případech může ČNB po bankách vyžadovat souhlas nebo požadovat ohlašovací povinnost před provedením daného úkonu. O tzv. **povolovací činnost** banka žádá v případech: úmysl nabýt přímý nebo nepřímý podíl v bance ve specifických podílech, uzavření podniku nebo jeho části, fúze, snížení základního kapitálu pokud se nejedná o úhradu ztráty, výběru auditora banky, rozhodnutí valné hromady o zrušení banky nebo zastavení činností, ke kterým je nezbytná bankovní licence.⁵² **Ohlašovací povinnost** vzniká v případech snížení přímého nebo nepřímého podílu na bance, snížení účasti na základním kapitálu banky pod výše uvedené limity, změny stanov, personální změny ve statutárních orgánech a na vedoucích pozicích banky, při záměru otevřít pobočku nebo zastoupení banky v zahraničí, při nabytí kvalifikované účasti na jiné právnické osobě.

Uveřejňování informací

Banky jsou povinny každoročně uveřejňovat výroční zprávu, která musí obsahovat základní informace, výsledky účetní závěrky, výroky externího auditora, dále jsou banky povinny audit vnitřních systémů řízení rizik. Banky musí také ve svých prostorách srozumitelně informovat klienty o podmínkách pro přijímání vkladů, poskytování úvěrů, dalších bankovních služeb a také při vyřizování stížností. Banky jsou povinny zveřejňovat některé údaje na svých internetových stránkách.

⁵²http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/postaveni_bd/bank_regulace_dohled/povolovaci_povinnost.html

Obezřetné podnikání

Při své činnosti jsou banky vázány pravidly obezřetného podnikání tak, aby nedošlo k ohrožení vkladů vkladatelů a destabilizaci bankovního sektoru. Tato pravidla obezřetného podnikání vycházejí z doporučení Basilejského výboru pro bankovní dohled při Bance pro mezinárodní platby. Zahrnují požadavek na dodržování kapitálové přiměřenosti, pravidla angažovanosti aj.

Pojištění vkladů

Z důvodu zajištění minimálního dopadu na klientelu, v případě krachu banky, existuje Fond pojištění vkladů. Tento fond je právnická osoba, zapsaná do obchodního rejstříku, je financován z příspěvků bank a poboček zahraničních bank, tyto finanční prostředky jsou pak použity pro výplatu vkladů v případě krachu některé banky. Fond má dvě základní funkce: preventivní pro banky (v případě panických výběrů z bank) a sanační pro vkladatele.

Konsolidovaný dohled

Banky, vytvářející finanční skupiny, v rámci kterých se angažují i v jiných oblastech finančních služeb (pojišťovnictví, investiční fondy, faktoringové společnosti aj.), jsou monitorovány konsolidovaně ve všech sférách svého působení. A to z toho důvodu, že hospodaření všech společností v rámci jedné finanční skupiny mohou ovlivňovat jak pozitivně tak i negativně na hospodaření ostatních společností v rámci této finanční skupiny. Konsolidovaný dohled sleduje a reguluje rizika, kterým je banka vystavena svojí účastí v dané finanční skupině. Z tohoto důvodu jsou některá pravidla obezřetného podnikání (kapitálová přiměřenost, angažovanost aj.) uplatňovaná na skupinu jako celek. V České republice je konsolidovaný dohled prováděn nad bankovními skupinami, tj. skupinami, v jejichž čele stojí banka, a nad skupinami, v jejichž čele stojí jiná finanční instituce (finanční holdingová osoba) nebo nefinanční instituce (smíšená holdingová osoba). Vzhledem k tomu, že ve finančním sektoru působí ve velké míře subjekty kontrolované zahraničními vlastníky, má velký význam i spolupráce se zahraničními regulátory.⁵³ Česká republika má uzavřené

⁵³http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/postaveni_bd/bank_regulace_dohled/konsolid_dohled.html

dohody o spolupráci s regulátory z Rakouska, Francie, Slovenské republiky, Německa, USA, Belgie, Itálie a Nizozemí.⁵⁴

Dohoda o spolupráci s Belgickým královstvím

Dohoda o spolupráci, uzavřená mezi Českou národní bankou a Bankovní, finanční a pojišťovací komisí, se týká spolupráce v oblasti bankovního dohledu. ČNB a CBFA, jako národní autority v oblasti výkonu dohledu nad bankovním trhem, se zavázaly tímto stvrzením dokumentu ke vzájemné spolupráci a porozumění. Dokument byl podepsán 7. dubna 2003, Českou národní banku zastupovali Pavel Racoč (člen bankovní rady) a Věra Mašinová (výkonný ředitel), belgické autority zastoupil Eddy Wymeersch (ředitel řídicího výboru).⁵⁵ Toto memorandum o spolupráci zahrnuje všechny oblasti bankovního dohledu - všeobecná ustanovení, vzájemná výměna informací, podmínky pro udělení licence, způsob dohlídek na místě, právní normy a regulace aj.

2.2.5 Shrnutí

Vznik samostatného Československého státu v roce 1918, po rozpadu Rakousko – Uherské monarchie, kladl nároky na vytvoření samostatné československé měny a tudíž také na vznik instituce, která bude finanční trh spravovat. Nejprve došlo k vytvoření Bankovního úřadu ministerstva financí v roce 1919, centrální banka jako taková vznikla mnohem později až v roce 1926. V tomto období byl bankovní sektor na území našeho státu velmi vyspělý, existovalo zde několik silných bankovních skupin, které měly významný vliv v největších průmyslových podnicích. Pozitivní vývoj byl přerušen Světovou hospodářskou krizí a následně zcela zničen Druhou světovou válkou. Poválečný vývoj v Československu byl zcela odkloněn od vývoje v západní Evropě. Československo se vydalo cestou pod křídly Sovětského svazu, demokracie byla nahrazena komunismem a veškerý tržní mechanismus centrálním plánováním. Nijak jinak se situace nevyvinula ani v bankovním sektoru, všechny finanční instituce byly postupně likvidovány a v čele státu stanula v roce 1950 jediná centrální banka se svým odnožemi Českou a Slovenskou státní spořitelnou, ty byly vytvořeny v 60. letech 20. století.

⁵⁴ http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/dohody_o_spol/index.html

⁵⁵ http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/dohody_o_spol/dohoda_belgie.html

Situace se dramaticky změnila po roce 1989, kdy došlo k převratu a Československo se opětovně stalo demokratickým státem. Začaly se vytvářet demokratické veřejné instituce, monopolní centrální banka se rozdělila na tři samostatné subjekty – centrální banku a dvě obchodní banky. Samostatná centrální banka vznikla až v roce 1993 po rozpadu Československa na dva samostatné suverénní státy. Postupně se začal vytvářet bankovní sektor, po vzoru západních systémů. Instituce bankovního dohledu se u nás začaly v podstatě vytvářet až po roce 1989. Bankovní dohled byl svěřen centrální bance, oblast dohledu nad kapitálovými trhy, pojišťovnami a družstevními záložnami spadl pod tři různé instituce. K integraci dohledu nad finančním trhem do ČNB došlo k 1. dubnu 2006, kdy ČNB převzala agendu Komise pro cenné papíry, Úřadu pro dozor nad pojišťovníctvím a penzijním připojištěním MF a Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami, které zanikly.

2.2.6 Dohled konsolidovaný v rámci centrální banky nebo mimo ni

Jak uvádí ve svém odborném článku prof. Frait dohled nad finančním trhem může být tak stejně dobře vytvářen centrální bankou nebo jinou institucí.⁵⁶ V současnosti s čím dál rozsáhlejším propojováním v oblasti finančních služeb je zapotřebí dohled sjednocovat nad celým finančním trhem tak, aby byl vykonáván jednotně v co nejmenším počtu institucí. Zda sjednotit tento dozor pod centrální banku nebo v rámci specializované instituce je otázka, kterou se zabývá celá řada významných odborníků. Argumentem pro sjednocení dohledu v rámci centrální banky je systémový význam bankovního sektoru z hlediska stability celého finančního sektoru a význam existence záchranné sítě, kterou centrální banky poskytují jako věřitelé poslední instance. V případě integrování dohledu v rámci specializované instituce se předpokládá, že tato bude přistupovat k bankovnímu sektoru jinak než centrální banka. Nejspíše se bude více zaměřovat na fungování bank jako obchodních subjektů a na ochranu spotřebitele, než na otázky týkající se systémového rizika. Dalším silným argumentem pro zachování a posílení dohledů v centrálních bankách jsou dlouhodobě budované mezinárodní standardy, znalosti a kontakty mezi národními centrálními bankami, zejména prostřednictvím BIS. Vzájemnou kooperací vznikla kultivovaná a zkušená komunita s dobře zorganizovanou znalostní infrastrukturou a silně globálním pohledem.

Pro dozor v rámci specializované instituce hovoří argument, že mezi měnovou politikou a dohledem nad bankami může existovat konfliktní vztah. Jednak z hlediska

⁵⁶ <http://www.enb.cz/ceskufinancni-system-media/konference-novela/zastoupeni-prijevy/frait-hd-fs-020903.html>

množství náročných úkolů a také proto, že dohled nad bankami je z hlediska veřejného zájmu podstatný většinou v jen případech, pokud se vyskytne nějaký problém. Kdežto měnová politika je mnohem více sledována. Plnění cílů centrální banky je záležitost neustále veřejně sledována. Taktéž v případě problémů se stabilitou bankovního sektoru může centrální banka rezignovat na své měnové cíle. Tyto všechny aspekty mohou mít významný vliv na reputaci a kredibilitu centrální banky.

V podstatě lze říci, že jak dohled v rámci centrální banky i dohled v rámci specializované instituce mají své klady a zápory. Podstatné je, aby byly plně funkční informační toky, tak, aby byl dohled maximálně efektivní. Možností je také účast osob z centrálních bank v dozorčích orgánech specializovaných dohlížejších institucí. Příkladem může být právě CBFA, kde někteří členové dozorčí rady jsou jmenováni z rady Regentů centrální banky.

3 Komparace systémů dohledu nad bankovním sektorem v České republice a Belgickém království

Následující kapitola je zaměřena na analýzu jednotlivých kritérií, která jsem si stanovila pro porovnání bankovního dohledu v České republice a Belgickém království. Kritérií, která by mohla být použita pro srovnání, je samozřejmě celá škála. Já si pro potřeby této práce vybrala taková, která jsou dle mého názoru prioritní. Těmito soubory hodnot se budu snažit co nejvíce konfrontovat a porovnat oba dva systémy. Tak, aby byly co nejúplněji vidět všechny rozdílné nebo naopak stejné prvky bankovního systému. Na jejich základě si následně čtenář dokáže vytvořit určitou představu. Celkově je tato kapitola rozdělena do pěti bloků.

- 1) Základní informace: první část bude věnována aktuální situaci v obou zemích v oblasti bankovníctví. Pozornost bude věnována nejen počtu institucí, ale také jejich vlastnické struktuře, podílu nejvýznamnějších společností na trhu. Tato část v podstatě seznamuje čtenáře s bankovním trhem v České republice a Belgickém království.
- 2) Podmínky pro založení společnosti: v této subkapitole budu vycházet především z českého zákona č. 21/1992 Sb. o bankách a belgického zákona z 22. března 1993 o úvěrových institucích. Pozornost bude věnována rozdílným definicím bankovních institucí, způsobu jejich založení a splnění potřebných požadavků. Součástí je také oddíl definující oprávněné činnosti bank v obou zemích a oddíl zaměřený na různorodost vlastnických podílů ve společnostech.

- 3) Způsoby ochrany věřitele: třetí část se samostatně věnuje ochraně věřitelů před úpadkem společnosti. Existenci fondu pojištění vkladů, velikosti výplaty náhrad a samostatný oddíl bude zaměřen na problémové instituce, právní úpravu úpadku společnosti.
- 4) Dohled: čtvrtý blok vymezuje pravomoce orgánů dohledu. Taktéž se věnuje otázce úvěrového rizika, především jednotnému přístupu k tomuto riziku v obou zemích.
- 5) Povinné minimální rezervy: neméně důležitou součástí je subkapitola věnující se minimálním rezervám, které musí banky v obou zemích ukládat při svých centrálních bankách. Pozornost je věnována rozdílným přístupům a výpočtům.

3.1 Základní informace

V této části kapitoly budou na úvod nejprve prezentovány základní informace o současné situaci v obou zemích. Zahrnuji zde počet bank, vydané nebo naopak zamítnuté žádosti o licence, podíly největších bank na trhu dané země aj. Následovat bude porovnání kritérií, která stanovují podmínky pro založení společnosti a alternativy možností vlastnických podílů na dané instituci. Přehledný souhrn informací je zahrnut v tabulce, problematika obou zemích je pak zpracovaná a popsána níže pod tabulkou.

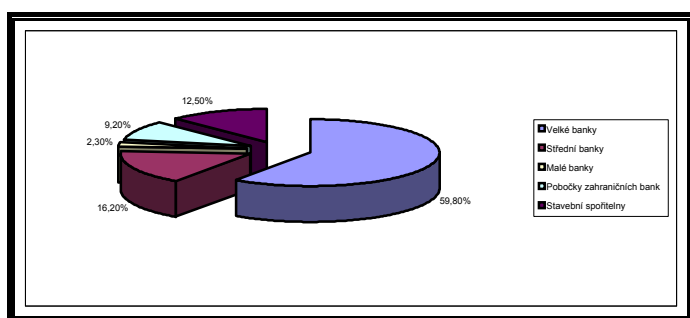
Tab. 3.1: Základní informace o bankovním sektoru v České republice a Belgickém království

Základní informace		Česká republika	Belgie
Instituce vydávající licence		Česká národní banka	Bankovní, finanční a pojišťovací komise
Počet bank v roce 2006 (k 31.12.2006)		37	105
1.	Domácích bank (domácí kapitálová účast nad 50%)	9	26
2.	Zahraničních bank (zahraniční kapitálová účast nad 50%)	28	79
Podíl 4 největších bank na trhu		59,8%	81%
Počet žádostí o poskytnutí bankovní licence (2006):			
1.	Domácích institucí	0	0
1.1.	Domácí zamítnuté	0	0
1.2.	Domácí udělené	0	0
2.	Zahraničních institucí	2	1
2.1.	Zahraniční zamítnuté	1	0
2.2.	Zahraniční udělené	1	1

Dohled nad bankami vykonává v České republice nezávislá instituce Česká národní banka, která má také jako jediná v zemi pravomoc udělovat, popř. pozastavovat nebo odebírat licence bankám. Na území Belgického království tyto činnosti vykonává Bankovní, finanční a pojišťovací komise (*Banking, Financial and Insurance Commission*), která taktéž disponuje těmito pravomocemi, dále jen CBFA. Přestože z geografického hlediska je Česká republika více než jedenkrát větší než Belgické království, co se týče počtu bank na daném území je situace zcela opačná. Své služby u nás poskytuje 37 společností (stav k 31. 12. 2006), kdežto

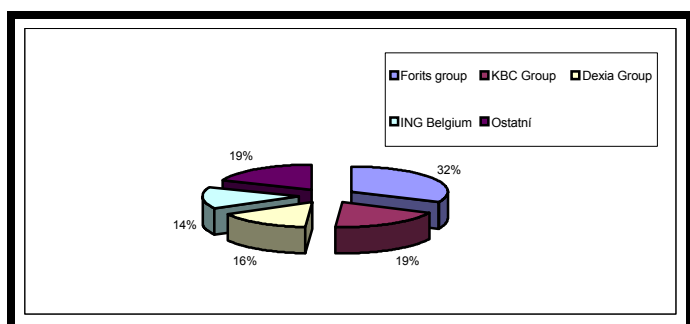
v Belgii je jich více než stovka. Samozřejmě je nutno brát na zřetel, že Belgie se stala po druhé světové válce demokratickým státem, kdežto u nás se situace vyvinula zcela jinak a stali jsme se zemí s totalitním režimem. To má samozřejmě za následek to, že nabídka (nejen finančních služeb) je v Belgii mnohem rozmanitější, protože zde existoval dostatečný prostor pro střetávání se nabídky s poptávkou. Naše ekonomika pracuje na tržním základě necelých dvacet let, za toto období si prošla složitým transformačním vývojem, postupně se stabilizovala. Dalším podstatným prvkem je to, že Belgie tvoří od roku 1960 hospodářskou unii (a do roku 1998 tvořila také měnovou unii) s Lucemburskem, které patří mezi bankovní a finanční světové velmoci, finanční služby zde tvoří převážnou část HDP. Třetím aspektem je rozdílné definování banky v České republice a v Belgii. Belgičané zahrnují banky mezi instituce, které poskytují úvěry a přijímají vklady. Patří zde nejen banky, ale také veřejné úvěrové instituce (viz. kapitola 3.2.1). Kdežto Česká národní banka definuje banku samostatně (viz. kapitola 3.2.2).

Obr. 3.1 Podíl největších bank na trhu v ČR

Zdroj: ČNB, NBB, vlastní úpravy

Obr. 3.2 Podíl největších bank na trhu v Belgii

Zdroj: ČNB, NBB, vlastní úpravy

Situace byla k 31.12. 2006 následující: na území České republiky bylo celkem 37 bank, z toho 28 bank s majoritní zahraniční účastí (více jak 50% zahraničního kapitálu) a 9 bank s převážně českým kapitálem. V květnu 2006 zahájila svou činnost, v rámci režimu jednotné licence, nizozemská banka Bank of Tokyo – Mitsubishi UFJ (Holland) N.V. Prague Branch.⁵⁷ Taktéž v roce 2006 byla České národní bance opětovně předložena žádost o udělení bankovní licence ze strany zakladatele se sídlem mimo Evropskou unii, žádost však byla zamítnuta. Ve Výroční zprávě ČNB o výkonu dohledu nad finančním trhem za rok 2006 bohužel není uvedeno, o jakou bankovní instituci se jedná.⁵⁸ Již tradičně zaujímají na českém trhu majoritní podíl čtyři největší banky: Česká spořitelna (patří do rakouské finanční skupiny Erste Group), Československá obchodní banka (patří do belgické finanční skupiny KBC Group), HVB Bank (součást italské finanční skupiny UniCredit Bank) a Komerční banka (součást francouzského finančního konglomerátu Sociétés Générale).⁵⁹ Zastoupení těchto čtyř nejvýznamnějších ústavů na českém trhu je 59,8% podíl (k 31. 12. 2006).

Belgickou bankovní soustavu tvoří velký počet bank a spořitelů, často kapitálově propojených s pojišťovacím sektorem. Situace byla k 31. 12. 2006 následující: celkový počet úvěrových institucí byl 105, z toho 26 institucí s většinovým domácím kapitálem a 79 s majoritní zahraniční účastí. Britská banka ICICI Bank UK Ltd. otevřela svou pobočku, na základě jednotné licence, v květnu 2006.⁶⁰ Největší podíl na trhu mají již tradičně největší finanční skupiny kolem Fortis Group 32%, KBC Group 19%, Dexia group 16% a ING Belgium 14%, které celkově zaujímají 81% podíl na belgickém trhu.⁶¹ O 19% podíl na trhu se dělí menší společnosti.

Z hlediska vlastnické struktury pak v České republice mají největší zastoupení zahraniční akcionáři z Rakouska, Francie, Belgie a USA, což odpovídá vlastnické struktuře největších bank. Vlastnická struktura v belgickém bankovním sektoru je velmi rozmanitá,

⁵⁷

http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/seznam_instituci/seznam_bank/pob_zahr_bank/botk.html

⁵⁸ http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dnft_zpravy/download/dnft_2006_cz.pdf

⁵⁹ HVB bank a Živnostenská banka byly 5. listopadu 2007 integrovány pod UniCredit Bank Czech Republic.

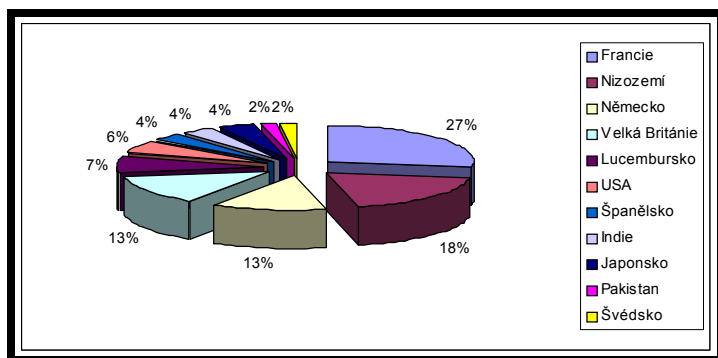
Více na: <http://www.unicreditbank.cz/cz/o-bance.html>

⁶⁰ <http://www.thehindubusinessline.com/2006/05/05/stories/2006050503660600.htm>

⁶¹ Fortis Group: Banque de La Poste, Belgolaise bank, Crédit à l'Industrie, MeesPierson Fortis. KBC Group: CBC Banque, Centea (HSA Spaarkrediet), Banque Diamantaire Anversoise. Dexia Group: BACOB Banque, Eural, Banque Drèzel, Gesbanque, Parfibank. ING Belgium: Caisse Privée Banque, Record Bank (La Patriotique, ~~DEPO~~, ~~Record-Bank~~, ~~AGF-Belgium-Bank~~, ~~Mestlerediet~~, ~~Mercator-Bank~~).

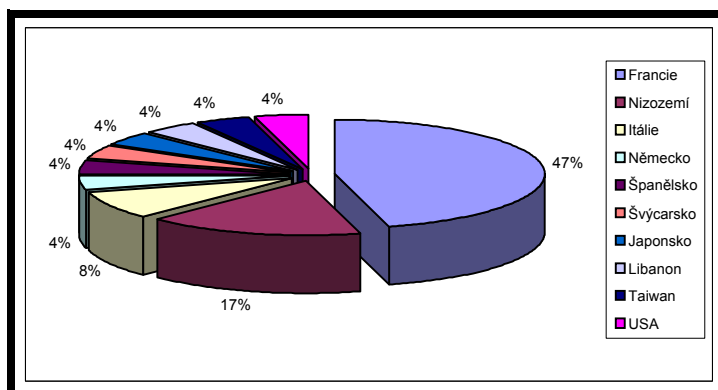
z hlediska největších akcionářů ji můžeme rozdělit na zahraniční akcionáře z Francie, Nizozemí, Itálie a Německa.⁶²

Obr. 3.3 Vlastnické podíly zahraničních akcionářů ČR

Zdroj: ČNB, vlastní úpravy

Obr. 3.4 Vlastnické podíly akcionářů Belgie

Zdroj: NBB, vlastní úpravy

⁶² <http://www.nbb.be/belgestat/PublicatieSelectie?linker2=linkID=0450000081010000082&lang=En>

3.2 Podmínky pro založení společnosti

Tato část práce bude věnována souboru platných podmínek pro založení banky v dané zemi. Budu vycházet především z českého zákona č. 21/1992 Sb. o bankách a pro belgickou část použiji právní úpravu zákona z 22. března 1993 o úvěrových institucích. Opětovně jsou základní informace přehledně zaneseny do jednoduché tabulky a poté následuje text zaměřený na danou problematiku.

Tab. 3.2: Podmínky pro založení společnosti v ČR a Belgii

Podmínky pro založení společnosti		Česká republika	Belgie
Výše základního kapitálu		500 mil.	6,2 mil. EUR
Předložení informací o původu kapitálu		Ano	Ano
Ověření zdroje, který poskytuje základní kapitál		Ano	Ano
Nutnost prověření právních orgánů banky, jejich odborníků		Ano	Ano
Může být základní kapitál financován úpisy		Ne	Ne
Vyžadované podklady k poskytnutí licence:			
1.	Návrh stanov	Ano	Ano
2.	Zamýšlená organizační struktura	Ano	Ano
3.	Finanční projekt	Ano	Ano
4.	Finanční informace o potenciálních akcionářích	Ano	Ano
5.	Minulost, zkušenosti budoucích ředitelů, vedoucích pracovníků	Ano	Ano
6.	Minulost, zkušenosti budoucích manažerů	Ano	Ano
7.	Zdroje financí	Ano	Ano
8.	Zamýšlená specializace na trhu	Ano	Ano

Belgie

Druhá evropská bankovní směrnice z 15. prosince 1989, která upravuje podmínky pro jednotný evropský trh v oblasti bankovníctví (pracovní pravidla, jednotnou licenci, princip domovské země aj.), byla zakomponována do belgického právního řádu zákonem z 22. března 1993. Společně s touto směrnicí byla uzákoněna v rámci tohoto zákona směrnice z 6. dubna 1992, která upravuje dohled nad úvěrovými institucemi na konsolidovaném základě. Tento zákon z 22. března 1993 (*Law of 22 March 1993 on The*

Legal Status and Supervision of Credit Institutions) definuje tradiční kategorie úvěrových institucí, které v současné době podléhají jednotnému právnímu rámci a jsou monitorovány jediným úřadem Bankovní, finanční a pojišťovací komisí.

Úvěrové instituce jsou v Belgii legislativně vymezeny následovně: *úvěrová instituce je belgická nebo zahraniční společnost, jejíž podnikání je zaměřeno na přijímání vkladů a jiných splatných fondů od veřejnosti a poskytování úvěrů na jejich vlastní žádost.*⁶³ Tento zákon se týká všech belgických i zahraničních úvěrových institucí, nehledě na to, jestli své aktivity v Belgii zprostředkovávají prostřednictvím dceřiné společnosti, pobočky nebo způsobem přeshraničních služeb. Seznam všech úvěrových institucí je každoročně uveřejňován ve Výroční zprávě CBFA a v úředním věstníku *Belgian Official Gazette*.⁶⁴ Zákon definuje tyto úvěrové společnosti:

- 1) Banky (*banks*),
- 2) Spořitelní banky (*savings banks*),
- 3) veřejné úvěrové instituce (*public credit institutions*),
- 4) záruční banky (*securities banks*),
- 5) komunální banky (*communal savings banks*).⁶⁵

Soukromé banky se mohou dobrovolně rozhodnout, pod jakým názvem budou registrovány. Pouze u spořitelních bank je zachována odlišnost, tento název mohou užívat pouze ty instituce, které si tuto činnosti zvolily za druh svého podnikání.

Banky regulované belgickým zákonem

Společnost, která zamýšlí podnikat jako úvěrová instituce, regulovaná belgickým zákonem, musí být nejprve náležitě ověřená CBFA. Udělení licence ji umožní provozovat svou činnost také v ostatních členských státech Evropské unie, aniž by musela žádat o další licenci. Pokud CBFA žádost o licenci (autorizaci) zamítne, instituce se může odvolat k ministerstvu financí, jehož rozhodnutí může zvrátit původní rozhodnutí CBFA.

⁶³ http://www.cbfa.be/eng/ki/wg/pdf/law_22-03-1993.pdf

⁶⁴ http://www.cbfa.be/eng/ki/wg/pdf/law_22-03-1993.pdf

⁶⁵ Tamtéž.

Úvěrová instituce, která je regulovaná belgickým právním řádem, může být založena jako jakákoliv právní forma soukromé společnosti, kromě společnosti s ručením omezeným zakládané jedinou osobou (*článek 15 zákona z 2. března 1993*).

Základní požadovaný kapitál je 6 200 000 EUR, který musí být zcela splacen.⁶⁶ Před udělením licence CBFA vyžaduje informace o druhu a rozsahu zamýšlené podnikatelské činnosti, informace o jakékoliv spřízněnosti s jinou fyzickou nebo právnickou osobou. Jestliže existuje tato spřízněnost, pak nesmí bránit v dohledu nad touto úvěrovou institucí, dohledu nad spřízněnou osobou a současně konsolidovanému dohledu nad oběma. Dále musí být zajištěna odpovídající struktura managementu, administrativní a účetní postupy a odpovídající interní kontrolní systémy. Efektivní management musí zajišťovat nejméně dvě osoby s adekvátním vzděláním a zkušenostmi. Osoby reprezentující instituci musí být osoby, které jsou součástí výkonného managementu nebo osoby určené pro výkon této funkce.

CBFA vyžaduje informace o osobách s vlastnickým podílem a ostatních osobách (nehledě na to, zda mají volební práva ve společnosti), pokud jejich podíl ve společnosti převyšuje 5%. Dále pak informace o velikostech jejich podílu a volebních právech. Při nabytí vyšších práv než je tato 5% hranice, nebo naopak při jejich snížení pod tuto hranici, musí daná společnost vždy o této skutečnosti informovat CBFA.

Pokud se jedná o instituci se sídlem v jiném členském státě v rámci Evropské unie nebo o pobočku, jejíž domovská společnost má sídlo v jiném členském státě Evropské unie, která žádá o udělení licence na území Belgie. Pak CBFA požádá o vyjádření instituci, která v domovském státě vykonává nad touto společností dohled a předělila jí licenci. A poté vydá své stanovisko.

Česká republika

Zákon č. 21/1992 Sb. upravuje činnost bank v České republice. Banky jsou tímto zákonem definovány jako „*právnické osoby se sídlem v České republice, založené jako akciové společnosti, které a) přijímají vklady od veřejnosti, a b) poskytují úvěry, a které k výkonu činnosti podle písmen a) a b) mají bankovní licenci.*“ Název „banka“ nebo „spořitelna“, jejich překlady nebo slova od nich odvozená, může používat pouze právnická osoba, které byla udělena licence. Banka nesmí vykonávat jiné podnikatelské činnosti, než ty,

⁶⁶Tamtéž.

které má uvedeny v licenci. Seznam bank je k dispozici na webových stránkách ČNB v sekci Bankovní dohled a dále je každoročně uveřejňován ve Zprávě výkonu dohledu nad finančním trhem.⁶⁷

Banky regulované českým zákonem

Banka předkládá žádost o licenci České národní bance, současně s tímto předkládá také návrh stanov. Žádost o licenci musí splňovat náležitosti, které jsou stanoveny vyhláškou České národní banky č.90/2006 Sb. ze dne 21. února 2006. O udělení licence rozhoduje ČNB. V případě, že se jedná o zahraniční banku se sídlem v členském státě a další případy, uvedené v zákoně, požádá ČNB o stanovisko orgán dohledu členského státu EU nebo jiného státu tvořící ES, který vykonává dohled nad bankami.⁶⁸ Princip jednotné licence platí v České republice od 1. května 2004, legislativně je upraven zákonem č.126/2002 Sb.

Aby dané společnosti, která chce podnikat jako bankovní instituce, byla udělena licence, být splněny následující podmínky:⁶⁹

- a) průhledný a nezávadný původ kapitálu a dalších finančních zdrojů banky,
- b) splacení základního kapitálu v plné výši, která činí 500 000 000 Kč,
- c) způsobilost osob s kvalifikovanou účastí na bance k výkonu práv akcionáře při podnikání banky,
- d) odborná způsobilost, důvěryhodnost a zkušenost osob, které jsou navrhovány na řídicí funkce,
- e) zajištění technických a organizačních složek,
- f) obchodní plán, vycházející z navrhované strategie činnosti banky, podložený reálnými ekonomickými kalkulacemi,
- g) průhlednost skupiny osob s úzkým propojením s bankou,
- h) úzké propojení nebrání bankovnímu dohledu,
- i) ve státě, na jehož území má skupina podle písmene g) úzké propojení, nejsou právní ani faktické zábrany k výkonu bankovního dohledu,
- j) sídlo budoucí banky musí být na území České republiky.

⁶⁷ http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dnft_zpravy/index.html

⁶⁸ http://www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_bankach.pdf

⁶⁹ http://www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_bankach.pdf

Tyto podmínky platí také pro zahraniční banku, která zamýšlí na území České republiky zřídit pobočku. Tato banka, která hodlá působit na našem území prostřednictvím své pobočky, musí mít zapsané sídlo a skutečné sídlo ve stejném státě. Důvodem pro zamítnutí žádosti o licenci nemůže být skutečnost, že právní forma zahraniční společnosti neodpovídá naší právní formě akciové společnosti.

Banka musí mít statutární orgán, který musí být nejméně tříčlenný a složený z vedoucích zaměstnanců banky. Člen statutárního orgánu banky nesmí být současně statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu nebo členem dozorčí rady jiné právnické osoby, která je podnikatelem. Další případy jsou podrobně upraveny v zákoně č.21/1992 Sb., části třetí § 8. Druhým povinným orgánem banky je dozorčí rada, na kterou nesmí být přenášeny pravomoci, které obchodní zákoník ukládá představenstvu akciové společnosti. Pravomoci statutárního orgánu a dozorčí rady musí být uvedeny ve stanovách.

Pokud banka a pobočka zahraniční banky nepracuje v režimu jednotné licence podle práva Evropských společenství, pak musí mít řídicí a kontrolní orgán.

3.2.1 Oprávněné činnosti bank

Český zákon o bankách a belgický zákon o úvěrových institucích shodně vymezují rozsah a náplň činností, které mohou tyto instituce vykonávat. Banky členského státu Evropské unie mohou tyto činnosti vykonávat na území jiného členského státu bez udělení licence, pokud jim tato licence byla udělena domovskou institucí. Pokud pobočka banky nepatří do systému jednotné licence podle práva Evropských společenství nebo tato banka sídlí ve státě, který nevyužívá této výhody jednotné licence, pak nemůže docházet k vykonávání činností bez udělení příslušné licence. Toto nařízení je shodné pro oba dva státy. Výčet těchto činností je v českém zákoně o bankách v části druhé (§5d), belgický zákon tyto činnosti zahrnuje v části druhé (§2).

Oprávněné činnosti:

- 1) Poskytování úvěrů.
- 2) Finanční pronájem.
- 3) Platební styk a zúčtování.
- 4) Vydávání a správa platebních prostředků.
- 5) Poskytování záruk.

Tento dokument byl zhotoven v Print2PDF.!

Po registraci Print2PDF se tato informace nebude zobrazovat.!

Produkt Print2PDF lze zakoupit na <http://www.software602.cz>

- 6) Obchodování na vlastní účet nebo na účet klienta: s nástroji peněžního trhu, s peněžními prostředky v cizích měnách, v oblasti termínovaných obchodů (futures) a opcí (options) včetně kursových a úrokových obchodů, s převoditelnými cennými papíry.
- 7) Účast na vydávání cenných papírů a poskytování souvisejících služeb.
- 8) Poradenství ve věcech kapitálové struktury, průmyslové strategie a v souvisejících otázkách a poradenství a služby v oblastí fúzí a koupí podniků.
- 9) Peněžní makléřství.
- 10) Portfolio management (obhospodařování cenných papírů klienta na jeho účet včetně poradenství).
- 11) Uložení a správa cenných papírů.
- 12) Poskytování bankovních informací.
- 13) Úschova cenností.

3.2.2 Vlastnictví

Tab. 3.3: Vymezení vlastnictví zákonem v ČR a Belgii

Vlastnictví	Česká republika	Belgie
Existuje omezení vlastnického podílu pro jediného vlastníka	Ne	Ne
Mohou mít spřízněné osoby podíl na kapitálu banky	Ano	Ano
Může nefinanční společnost vlastnit podíl v bance	Ano	Ano
Může nefinanční společnost vlastnit hlasovací podíly v bance	Ano	Ano
Může nebankovní finanční společnost (pojišťovací, finanční společnost aj.) vlastnit hlasovací podíly v bankách	Ano	Ano

Českým zákonem o bankách ani belgickým zákonem o úvěrových institucích není omezen vlastnický podíl jediné osoby na kapitálu banky. Podle českého zákona mohou kapitál vlastnit také osoby s úzkým propojením s bankou. Toto propojení však musí být zcela průhledné. Úzké propojení je definováno jako: „*vztah mezi dvěma nebo více osobami, při kterém má jedna z osob na druhé osobě přímý nebo nepřímý podíl na základním kapitálu, jejichž součet představuje alespoň 20%. Dále pak vztah mezi dvěma nebo více osobami, při kterém jedna z osob druhou osobu nebo ostatní osoby spoluovládá, nebo vztah dvou a více*

osob, které ovládá tatáž osoba.“⁷⁰ V Belgii je tato hranice stanovena na 5% podílu. V případě nefinanční společnosti nejsou stanovena nějaká omezení ve vlastnictví banky, společnost však musí mít přidělenou licenci. Hlasovací podíly může taktéž vlastnit nefinanční osoba / korporace, je pouze v pravomoci vlastníka tyto podíly nějak stanovit a omezit. Taktéž finanční nebankovní společnost může mít své podíly v bankovní instituci, jako v předešlém případě může vlastnit 100% akcií, stanovení omezení je pouze na vlastníkově.

3.3 Způsoby ochrany věřitele

Tato podkapitola se věnuje samostatně způsobům ochrany věřitele, které jsou dány zákonem v každé zemi. Jak v České republice, tak i v Belgickém království jsou banky povinny přispívat do fondů pojištění vkladů. Opětovně jsou základní informace zakomponovány do tabulky a problematika je podrobně řešena v textu pod ní.

Tab. 3.4: Ochrana věřitele v ČR a Belgii

Ochrana věřitele	Česká republika	Belgie
Existuje právní úprava ochrany věřitele	Ano	Ano
Existuje fond pojištění vkladů	Ano	Ano
Kdo přispívá do tohoto fondu	Banky	Banky
Mají banky povinnost přispívat do fondu pojištění vkladů	Ano	Ano
Jsou příspěvky vybírány pravidelně	Ano	Ano
Mění se jejich velikost podle výše rizika	Ne	Ano
Limit pojištění na jednu osobu	25 tis. EUR	20tis. EUR

Belgie

Fond pojištění vkladů (*The Deposit and Financial Instrument Protection Fund*) byl založen zákonem z 17. prosince 1998. Fond je veřejná společnost, která zajišťuje ochranu vkladů a dalších finančních prostředků uložených vkladateli v bankách, společnostech obchodujících na burze CP a ostatních finančních institucích.⁷¹ Fond je řízen **řídící komisí** (*Comité de direction*), v jejímž čele stojí **předseda**. Členové komise se skládají ze zástupců veřejných úřadů (5 členů) a ze zástupců bank a investičních společností (6 členů, z toho 4 jsou zástupci bank a 2 zástupci investičních společností), přičemž každá z těchto skupin má své

⁷⁰ http://www.cnb.cz/cs/legislative/zakony/download/zakon_o_bankach.pdf

⁷¹ <http://www.protectionfund.be/files/Engemotkaminosreglement2006-EN.pdf>

dva náhradníky. Všichni členové jsou jmenováni králem a ten je také může odvolat. Mandát je udělen na období šesti let. Fond je spravován národní bankou za souhlasu ministerstva financí. **Vládní komisař** (*Government Commissioner*) dohlíží na chod fondu, je placen státem a podporován fondem. Podává konzultativní doporučení řídicí komisi. Dalším orgánem je **generální sekretariát**, který zajišťuje administrativu aj. Účastníky Fondu jsou úvěrové instituce, společnosti obchodující na burze cenných papírů a ostatní investiční společnosti.

Příspěvky se počítají a následně platí z obrátů očištěných od úrokových zisků a ze závazků institucí k investorům a vkladatelům. V případě, že zdroje fondu jsou nedostatečné na pokrytí kompenzace vkladatelů, mohou být vyžadovány dodatečné poplatky ve dvojnásobné výši standardně placených ročních poplatků.

Prostředky vytvářející rezervy jsou tvořeny poplatky účastníků fondu a jsou rozděleny do 3 tříd:⁷²

1. Příspěvek ve velikosti 0,175‰ z hodnoty volitelných vkladů na odškodnění.
2. Příspěvek 0,7% z hrubých výnosů za předešlý rok po odečtení úroků (společnosti obchodující na burze CP).
3. Příspěvek 0,1% z cenných papírů finančních instrumentů (ostatní finanční společnosti).

Pro peněžní ústavy se velikost příspěvků počítá podle prvního způsobu. Velikost těchto příspěvků je 85% a více ze všech vkladů fondu.

Česká republika

Fond pojištění vkladů byl založený zákonem o bankách 21/1992 Sb. Je řízen pětičlennou **správní radou**, která je statutárním orgánem a řídí činnost fondu. Správní rada taktéž jmenuje **výkonného ředitele**, který stojí v čele Fondu. Předsedu, místopředsedu a ostatní členy správní rady Fondu pojištění vkladů jmenuje a odvolává ministr financí. Nejméně jeden člen správní rady Fondu je jmenován z řad zaměstnanců České národní banky (na návrh České národní banky). Dále pak alespoň dva členové správní rady Fondu jsou

⁷² http://www.protectionfund.be/files/lei_organigram.pdf

jmenování z řad členů představenstev bank. Funkční období jednotlivých členů správní rady Fondu je pětileté, přičemž každý rok je jmenován jeden nový člen.

Úloha Fondu pojištění vkladu

Hlavním předmětem činnosti Fondu je poskytování náhrad za pohledávky z vkladů oprávněným osobám, za podmínek stanovených v ustanovení § 41a a následujících zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

K dalším činnostem Fondu patří:

1. správa a vymáhání pohledávek
2. zajištění a spravování finančních zdrojů (příspěvky od bank, výnosy z investování peněžních prostředků aj.)
3. prohlubování spolupráce a integrace v rámci existujících nebo vznikajících struktur Evropské unie.⁷³

Účastníci fondu jsou banky, stavební spořitelny a družstevní záložny. Roční příspěvek bank a družstevních záložen do Fondu činí 0,1 % z průměru objemu pojištěných pohledávek z vkladů za předchozí rok, včetně úroků. Průměrný objem pojištěných pohledávek z vkladů banka propočítává podle stavu pojištěných pohledávek z vkladů k poslednímu dni každého kalendářního měsíce v předchozím roce, a to včetně úroků, na jejichž připsání vznikl vkladateli nárok k témuž dni.⁷⁴

Oba dva státy jsou členy *The European Forum of Deposit Insurers (EFDI)*, který byl založen v říjnu 2002. Tato instituce je mezinárodní neziskovou asociací se sídlem v Belgii. Založena byla z důvodu potřeby zajištění vkladové záruky na úrovni evropské spolupráce. Její funkce a pravomoci jsou účastnit se dialogů mezi členy, získávání informací a expertních analýz aj.

Česká republika a Belgie jsou také členy *International Association of Deposit Insurers (IADI)*, která vznikla v roce 2002 jako nezisková organizace regulovaná švýcarským právem. Asociace je samostatná právní instituce při Bance pro mezinárodní platby, která sídlí v Basileji (Švýcarsko). IADI pokračuje v práci pracovních skupin pro vkladové pojištění,

⁷³ <http://www.fpv.cz/o-fpv.php#profilX>

⁷⁴ <http://www.fpv.cz/o-fpv.php#profilX>

kteře existovaly v letech 1999–2001. Tyto skupiny byly vytvořeny za účelem sestavení relevantního systému pojištění vkladů tak, aby byly nápomocny tvůrcům politik v jejich zemích při vytváření těchto fondů pojištění vkladů.

3.3.1 Disciplína, problémové instituce

Belgie

V Belgickém království došlo k právní úpravě insolvenční a jevů s tímto spojených mnohem dříve než v České republice, a to v roce 1997 zákonem o narovnání (vyrovnání) ze 17. července 1997 (*Law of 17 July 1997 on Composition*). Dalším zákonem, který řeší tuto problematiku, je zákon o bankrotu z 8. srpna 1997 (*Law of 8 August on Bankruptcies*).⁷⁵ Insolvence je v Belgii definována jako stav, kdy dlužník je neschopen platit své závazky vůči věřitelům. Proto, aby bylo opravdu prokázáno, že dlužníkovy závazky jsou anulovány (zrušeny), existují uvedené dva zákony, zajišťující věřitelům obdržení pohledávek v celé nebo částečné výši.

Zákon ze 17. července 1997 upravuje **soudní řízení** před bankrotem. V průběhu tohoto soudního řízení je dlužník chráněn před věřiteli a nikdo na něm nemůže aplikovat prohlášení o bankrotu.

Proces **bankrotu** je upraven Zákonem z 8. srpna 1997, ve znění pozdějších předpisů (poslední modifikace proběhla k 7. únoru 2001) jako likvidační proces.

Soudní řízení

Smyslem soudního řízení je zajistit, že podnikání, které se ocitlo v potížích, bude dočasně chráněno a může se takto vyvarovat bankrotu. Po dobu trvání tohoto procesu společnost nezaniká. Toto řízení může být zahájeno s jakoukoliv obchodní společností, která:

- 1) neprokazuje známky zlých úmyslů a není schopna dostát svým závazkům. Tato skutečnost nedovoluje společnosti dostát svým závazkům v požadované době a nutí ji k pozastavení plateb, ohrožuje v dalším pokračování činnosti;

⁷⁵ http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_bel_en.htm

- 2) společnost může být opětovně navrácena do stavu finančního zdraví a ziskovosti. Řízení je zahájeno na základě písemného oznámení soudem. Královský žalobce může započít řízení na základě písemné obsílky.

Rejstřík při obchodním soudu zadržuje údaje o osobách s platebními obtížemi, tyto informace jsou dostupné pouze pro Královského žalobce a obchodníka samotného.

Bankrot

Obchodní osoba je osoba, která vykonává komerční (obchodní) aktivity jako svou hlavní nebo vedlejší činnost za účelem zisku. Pouze takováto osoba může zažádat o soudní řízení a může na ní být prohlášen bankrot.

Pro stav bankrotu je zapotřebí splnit dvě podmínky:

1. osoba musí mít dlouhodobé platební potíže,
2. není schopna dostát svým závazkům.

Proces bankrotu je projednáván a řešen u obchodního soudu, buď na žádost dlužníka nebo na výzvu jednoho a více věřitelů. Nebo také na žádost král. zástupce, správce nebo likvidátora, pokud se jedná o mezinárodní solventnost na území Evropské unie. Soud nemůže prohlásit bankrot okamžitě. Může své rozhodnutí odložit po délku patnácti dní, aby po tuto dobu mohla osoba nebo královský zástupce zažádat o soudní řízení. Pokud k prohlášení bankrotu dojde, společnost je umístěna pod dozor státního zástupce.

Česká republika

Oblast disciplíny, problémových institucí a úpadků společností řeší v České republice Zákon 296/2007 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Poslední úprava zákona proběhla 31. října 2007 a došlo tak ke změně na zákon 296/2007 Sb., kterým byl nahrazen zákon 182/2006 Sb. Konkrétně oblast úpadku finančních institucí upravuje Hlava IV zákona 296/2007 Sb.

Podle insolvenčního zákona, v souladu s předpisy Evropských společenství, jsou upraveny v jeho části úpadky těchto finančních institucí:⁷⁶

- a) bank, spořitelních a úvěrových družstev nebo institucí elektronických peněz, poté, kdy jim byla odejmuta licence nebo povolení podle zvláštních právních předpisů upravujících jejich činnost,
- b) zahraničních bank nebo institucí elektronických peněz podnikajících na území České republiky na základě jednotné licence podle zvláštního právního předpisu,
- c) osob se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky oprávněných vydávat elektronické peníze na základě povolení podle zvláštního právního předpisu,
- d) osob se sídlem nebo místem podnikání na území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru oprávněných vydávat elektronické peníze na základě povolení podle zvláštního právního předpisu jiného než podle písmene c),
- e) osoby se sídlem nebo místem podnikání mimo území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru oprávněné vydávat elektronické peníze na základě povolení podle zvláštního právního předpisu,
- f) pobočky zahraniční banky jiné než uvedené v písmenu b).

Úpadkem finanční instituce se rozumí, podle zákona, situace kdy:

1. bylo zahájeno likvidační řízení vůči finanční společnosti, správními nebo soudními orgány členského státu EU nebo jiného státu tvořícího ES. Cílem tohoto likvidačního řízení je prodej majetku pod dozorem nebo pod dohledem těchto orgánů včetně případů, kdy jsou řízení ukončena oddlužením nebo jiným obdobným opatřením.
2. je uplatňováno opatření jehož účelem je uchovat nebo obnovit zdravou finanční situaci osoby a které může mít vliv na již existující práva třetích osob, včetně opatření zahrnujícího možnost pozastavení plateb, pozastavení vymahatelnosti pohledávek, odložení opatření souvisejícího s výkonem rozhodnutí nebo exekuci nebo krácení pohledávek.

⁷⁶ <http://businesscenter.cz/business-law/zakony/insolvenni/cast2h4.aspx>

Insolvenční řízení lze zahájit pouze na návrh. Ten podává dlužník nebo jeho věřitel, v případě hrozícího úpadku podává návrh dlužník. Insolvenční řízení probíhá u soudu, který byl určen jako insolvenční soud pro potřeby tohoto řízení.⁷⁷ Úpadek banky, spořitelního a úvěrního družstva nebo instituce elektronických peněz a úpadek pobočky zahraniční banky lze řešit pouze konkurzem.

3.4 Instituce vykonávající dohled

Podkapitola je věnována shrnutí údajů o institucích vykonávajících dohled, využívání stanovených mezinárodních pravidel pro dohled nad finančním trhem. Nejprve jsou základní údaje shrnuty do tabulky a problematika je opětovně vysvětlena následovně.

Tab. 3.5: Srovnání institucí vytvářející dohled v ČR a Belgii

Dohled		Česká republika	Belgie
Která instituce provádí dohled nad bankami		Centrální banka	Bankovní, finanční a pojišťovací komise
Je dohled nad všemi finančními institucemi sjednocen		Ano	Ano
Jakým způsobem je dohlížející instituce financována		Ze státního rozpočtu	Poplatky z dohlížených institucí
Komu jsou instituce dohledu odpovědny		Poslanecké sněmovně	Ministerstvu financí
Kým je jmenován guvernér banky		Prezidentem republiky	Králem na návrh Ministra financí
Je guvernér jmenován na určité období		Ano, 6 let	Ano, 6 let
Může být guvernér odvolán		Ano, prezidentem	Ne
Jsou přijaty do systému pravidla Basel 2		Ano	Ano
1.	Standardizovaný přístup (<i>The Standardized Approach</i>)	Ano	Ano
2.	Základní IRB ⁷⁸ přístup (<i>The Foundation IRB approach</i>)	Ano	Ano
3.	Pokročilý IRB přístup (<i>The Advanced IRB Approach</i>)	Ano	Ano

Zdroj: World Bank, vlastní úpravy

⁷⁷ <http://www.mvcr.cz/sbirka/2006/sb062-06.pdf>

⁷⁸ Vnitřní ratingové systémy bank – pravidla úvěrového rizika (*Internal Ratings-Based Approach*)

Belgie

Jak již bylo několikrát uvedeno, v Belgii vykonává dohled nad celým finančním trhem jediná instituce - Bankovní, finanční a pojišťovací komise (CBFA). Ta je nezávislou institucí, se sídlem v Bruselu. V jejím čele stojí guvernér, který je jmenován Králem na šestileté obnovitelné období na návrh ministra financí. CBFA je financovaná z poplatků, které platí dohlížené instituce. Pravidla financování vytváří Řídící výbor (*Management Committee*) a předkládá ke schválení králi. Zákon o CBFA nepojednává o možnosti odvolání guvernéra.⁷⁹ CBFA je odpovědná ministerstvu financí.

Česká republika

V České republice je taktéž dohled sjednocen v rámci jediné instituce - České národní banky, která je nezávislá instituce. V jejím čele stojí guvernér, jmenovaný prezidentem na funkční období šest let. Guvernér stojí v čele bankovní rady, která je sedmičlenná, tvoří ji spolu s guvernérem dva viceguvernéři a čtyři členové bankovní rady. Všichni jsou voleni na šestileté funkční období, výkon této funkce mohou zastávat maximálně dvakrát. Odvolání mohou být pouze prezidentem v těchto případech:

- a) člen bankovní rady v případě, že vykonává funkci poslance zákonodárního sboru, člena vlády, člena v řídících, dozorčích a kontrolních orgánech jiných bank, podnikatelských subjektů nebo se věnuje samostatně výdělečné činnosti aj.⁸⁰ Dále v případě, že jeho osoba porušila podmínku bezúhonnosti a v případě, že nevykonává svou funkci déle než šest měsíců.
- b) Guvernér, pokud nesplňuje podmínky pro výkon této funkce nebo dopustí-li se vážného pochybení.

Česká národní banka při plnění svých cílů a povinností nesmí přijímat a vyžadovat pokyny od prezidenta republiky, Parlamentu ČR, vlády, s právních úřadů a jakýchkoliv jiných subjektů. S vládou se navzájem informují o zásadách a opatřeních měnové a hospodářské politiky. V oblastech měnově politické povahy a finančního trhu plní ČNB funkci poradního orgánu vlády. Taktéž ministr financí nebo jiný pověřený člen vlády je oprávněn zúčastnit se zasedání bankovní rady a dát poradní hlas. Dále pak guvernér nebo jím určený viceguvernér je oprávněn účastnit se zasedání vlády, taktéž s poradním hlasem.

⁷⁹ http://www.cbfa.be/eng/aboutcbfa/wg/pdf/law_02-08-2002.pdf

⁸⁰ Úplný výčet je uveden v zákoně o ČNB, § 6 odst. 6

ČNB je povinna podávat Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR nejméně dvakrát do roka k projednání zprávu o měnovém vývoji. V případě žádosti poslanecké sněmovny je ČNB povinna předložit nejpozději do 30 dnů mimořádnou zprávu o měnovém vývoji, kterou předkládá guvernér. Taktéž je ČNB povinna informovat nejméně jedenkrát za tři měsíce veřejnost o měnovém vývoji.

3.4.1 Používaný Standardizovaný přístup a IRB přístup v řízení měření úvěrového rizika

Trend bankovní regulace ve světě udává do značné míry Basilejský výbor pro bankovní dohled. Jeho dokumenty mají formu doporučení, ale řídí se jimi regulační orgány mnoha zemí, vyspělý svět včetně Evropské unie. Česká národní banka i Bankovní, finanční a pojišťovací komise vychází z Pravidel obezřetného podnikání Basel II. Obě dvě země využívají stejné principy pro měření úvěrového rizika. Ukazatel kapitálové přiměřenosti je stanoven ve výši 8%, tento ukazatel vyjadřuje poměr kapitálu banky k rizikově váženým aktivům a podrozvahovým položkám. Bližší informace a způsob výpočtu úvěrového rizika jsem zařadila v této práci do Přílohy 1.

3.5 Povinné minimální rezervy

Pro zajištění požadované likvidity jsou banky povinny udržovat určitou výši povinných minimálních rezerv při centrálních bankách. Belgie je od 1.1. 1999 součástí *Eurosystému* (do kterého patří Evropská centrální banka a národní centrální banky zemí, které zavedly euro) a *Eurozóny* (skládá se ze zemí, které zavedly euro). Česká republika v současnosti patří do *Evropského systému centrálních bank*, dále jen ESCB. Zde patří ECB a národní centrální banky (NCB) všech členských států EU bez ohledu na to, zda zavedly, nebo nezavedly euro. V obou zemích se tedy jiným způsobem určuje povinnost a výše těchto povinných minimálních rezerv. Belgie se řídí způsobem výpočtu podle ECB, tento způsob je závazný pro všechny země Eurosystému. Kdežto bankovní subjekty v České republice se řídí nařízeními České národní banky.

Belgie

Systém minimálních rezerv je postaven na základě kritérií určených Evropskou centrální bankou. Systém minimálních rezerv je určen úvěrovým institucím. *Minimální rezervy* jsou definovány jako průměr peněžního zůstatku na konci každého kalendářního dne v měsíci. *Velikost peněžního zůstatku* závisí na průměru peněžní zásoby, na konci kalendářního dne, která je na rezervním účtu v tzv. údržbovém období. Toto období začíná každý měsíc vždy 24. dnem. Úvěrové instituce jsou tak, díky těmto průměrným rezervám, schopny přizpůsobit se a zvládat fluktuace likvidity na peněžním trhu. *Velikost minimálních rezerv* je stanovena ze závazků, jejichž splatnost nepřevyšuje 2 roky. Velikost těchto rezerv v průběhu dané měsíční periody musí být v objemu 2% závazků instituce.⁸¹

Výpočet základu pro stanovení výše minimálních rezerv:

- A. Závazky, které jsou zahrnuté do základu pro stanovení minimálních rezerv a na které je uplatňována *kladná sazba minimálních rezerv*. Patří zde vklady (jednodenní vklady, vklady s dohodnutou splatností do dvou let, vklady s výpovědní lhůtou do dvou let), emitované dluhové cenné papíry (dluhové cenné papíry s dohodnutou splatností do dvou let)
- B. Závazky, které jsou zahrnuté do základu pro stanovení minimálních rezerv a na které je uplatňována *nulová sazba minimálních rezerv*. Tato oblast zahrnuje vklady (vklady s dohodnutou splatností delší než dva roky, vklady s výpovědní lhůtou delší než dva roky, repo – operace), emitované dluhové cenné papíry (dluhové cenné papíry s dohodnutou splatností delší než dva roky)
- C. Závazky *vyňaté ze základu* pro stanovení minimálních rezerv: závazky vůči ostatním institucím podléhajícím systému minimálních rezerv Eurosystemu, závazky vůči ECB a národním centrálním bankám.

Úročení minimálních rezerv

Držení požadovaných minimálních rezerv se úročí *průměrnou úrokovou sazbou ECB pro hlavní refinanční operace* (celotýdenní široká škála standardních nabídek, odkup smluv nebo zajištěných úvěrů na dvoutýdenní období) *váženou počtem kalendářních dní*.⁸²

⁸¹

http://www.nbb.be/Pub/01_00_00_00_00/01_01_00_00_00/01_01_02_00_00/01_01_02_05_00.htm?l=en&t=ho#Procedures

⁸² <http://debtornew.fomr-he.eu/dfs/has1.pdf>

Nadbytečné rezervy však nepodléhají žádnému úročení. Výpočet se uplatňuje za udržovací období dle vzorce:

$$\frac{H_t * n_t * r_t}{100 * 360} = R_t, \sum_{i=1}^{nt} \frac{MR_i}{n_i} = r_t \quad (3.1)$$

Kde:

- R_t jsou úroky, které připadají na držené minimální rezervy v udržovacím období t ,
- H_t jsou průměrné denní držené minimální rezervy v udržovacím období t ,
- n_t je počet kalendářních dní udržovacího období t ,
- r_t je sazba pro úročení povinných minimálních rezerv držených během udržovacího období t . Sazba se standardně zaokrouhlí na dvě desetinná místa,
- i vyjadřuje i -tý kalendářní den udržovacího období,
- MR_i je mezní úroková sazba poslední hlavní refinanční operace vypořádané v kalendářním dni i nebo před tímto kalendářním dnem.

Výše minimálních rezerv se vypočte vynásobením *sazby* povinných minimálních rezerv (pro každou z položek základu) *s velikostí* těchto položek v účetní rozvaze instituce. Instituce si od povinnosti minimálních rezerv navíc odečítají paušální odpočitatelnou položku ve výši 100 000 EUR.⁸³ Údaje z rozvahy (k určení základu pro stanovení minimálních rezerv pro udržovací období) se použijí z kalendářního měsíce, který dvakrát předchází měsíc, pro který se rezervy počítají (např. základ pro stanovení minimálních rezerv vypočtený podle rozvahy na konci ledna se použije pro výpočet povinnosti minimálních rezerv, které budou muset být splněny v udržovacím období začínající březnem).

Česká republika

Velikost minimálních rezerv, které jsou banky povinny ukládat u České národní banky, je stanovena ve výši 2% ze závazků vůči nebankovním subjektům, jejichž splatnost nepřevyšuje 2 roky. Tyto závazky tvoří: vklady klientů, úvěry přijaté od klientů, emitované neobchodovatelné cenné papíry a držení nebankovních subjektů, emitované ostatní dluhové cenné papíry v držení nebankovních subjektů. Těmito závazky se rozumí jednak závazky v českých korunách a také závazky znějící na cizí měnu. Ovšem systém povinných

⁸³ http://www.echint/ech/legal/html/1_25220061212cs00010000.pdf

minimálních rezerv se nevztahuje na závazky z repo operací. Základ pro výpočet povinných minimálních rezerv pro jednotlivá udržovací období (dané období začíná vždy první čtvrtěk v měsíci a končí středou před následujícím prvním čtvrtkem v měsíci) se spočítá z měsíční bilance aktiv a pasiv. Tato bilance se sestavuje ke konci měsíce, který o jeden měsíc předchází měsíc, v němž začíná udržovací období. Základ pro výpočet výše povinných minimálních rezerv se stanoví podle vzorce:⁸⁴

$$(VaÚ) - (Úrepo) + (NeobCP) - (NeobCPBank) + (OstCP) - (OstCPBank) \quad (3.2)$$

- *VaÚ*: vklady a úvěry přijaté od klientů se splatností do 2 let včetně,
- *Úrepo*: úvěry z repo obchodů přijaté od klientů se splatností do 2 let včetně
- *NeobCP*: emitované neobchodovatelné dluhové CP se splatností do 2 let včetně
- *NeobCPBank*: emitované neobchodovatelné dluhové CP se splatností do 2 let včetně v držení bank
- *OstCP*: emitované ostatní dluhové cenné papíry se splatností do 2 let včetně
- *OstCPBank*: emitované ostatní dluhové cenné papíry se splatností do 2 let včetně v držení bank

Povinné minimální rezervy jsou splněny, pokud jejich skutečná průměrná výše (za dané udržovací období) není nižší než 2% stanovených povinných minimálních rezerv. Základem pro výpočet skutečné průměrné výše jsou denní konečné stavy účtů, na kterých udržuje banka své povinné minimální rezervy. Součet těchto denních konečných stavů v jednotlivých dnech dělený počtem kalendářních dní nám spočítá tuto skutečnou průměrnou výši povinných minimálních rezerv.

Jestliže se banky účastní platebního systému, provozovaného ČNB, pak své PMR udržují na svém účtu platebního styku a také na účtu pro výběry a skládání hotovostí u ČNB, pokud ho mají zřízený. V případě, že se banka neúčastní platebního systému provozovaného ČNB, pak tyto rezervy udržuje buď na účtu pro skládání a výběry v hotovosti nebo na zvláštním účtu (v případě, že účet pro skládání a výběr hotovosti nemá zřízen).

Udržované povinné minimální rezervy jsou úročeny do výše stanovené povinnosti průměrnou úrokovou sazbou pro 2T repo operace. Úrok se počítá podle vzorce:

$$\frac{PMR_t * n_t * US_t}{360 * 100} = R_t, \quad \sum_{i=1}^{n_t} \frac{us_i}{n_t} = US_t \quad (3.3)$$

- R_t úrok za držení povinných minimálních rezerv v udržovacím období t
- PMR_t skutečná průměrná výše, maximálně však stanovená výše povinných minimálních rezerv v udržovacím období t
- n_t počet kalendářních dní udržovacího období t
- US_t průměrná úroková sazba za udržovací období t
- i i -tý kalendářní den udržovacího období
- us_i limitní úroková sazba pro 2t repo operace v daném dni i

3.6 Shrnutí

Jak belgické tak i české bankovníctví je regulováno jedinou institucí. V České republice je dohled integrován v rámci národní banky, v Belgii tyto funkce vykonává samostatná nezávislá komise. Nabídka bankovních služeb je v současnosti rozmanitější v Belgii, což je dáno nejen rozdílným historickým vývojem, ale také rozdílným výkladem pojmu banka. Z hlediska podmínek pro založení, vlastnictví a oprávněných činností banky jsou pravidla podobná. Oba dva státy, jako členové Evropské unie, uplatňují princip jednotné licence. V Belgii byl zakomponován do právního systému již roce 1993, u nás současně se vstupem do této unie v roce 2004. Velká odlišnost je v případě potřebné výše základního kapitálu, která je v České republice skoro třikrát vyšší. V případě vlastnictví je přísněji položená hranice v Belgii, úzkým propojením zde definují již 5% podíl. U nás je tento podíl dán 20% vlastnickým podílem. Oba dva státy, spravují Fond pojištění vkladů, financovaný z příspěvků pojištěných bank. Příspěvky, které vytvářejí rezervy, jsou v Belgii vypočítávány poměrně z různých druhů finančních služeb, kdežto u nás je způsob výpočtu jednotný. Oblast insolvence, problémových institucí je v Belgickém království upravena samostatně dvěma právními normami – zákonem o narovnání a zákonem o bankrotu. Kdežto u nás je tato oblast zakomponována do zákona o úpadku, neexistuje tedy samostatná právní norma, která by definovala úpadek finančních institucí. Institucím, které vytvářejí dohled, v obou státech předsedají guvernérové, český zákon upravuje možnost jeho odvolání z důvodů tímto zákonem definovaných. Belgická norma odvolání guvernéra neumožňuje. Oba dva jsou jmenováni na šestileté funkční období nejvyššími státními autoritami, tzn. u nás prezidentem, v Belgii králem. Tyto instituce jsou odpovědné ze svých funkcí a hospodaření - v Belgii Ministerstvu financí, v České republice Poslanecké sněmovně. V obou zemích jsou zakomponovány do systému basilejská pravidla Basel II., je tedy používán stejný přístup v definování a výpočtu úvěrového rizika. Oblast povinných minimálních rezerv je upravena rozdílně. Belgie jako součást Eurosystému a Eurozóny definuje své rezervy podle Evropské centrální banky. Kdežto v České republice jsou rezervy stanoveny Českou národní bankou.

4 Závěr

V současném světě, který je určován globálními trendy, se celý finanční sektor na celém světě stále více a více integruje v rámci svých služeb a organizačních struktur. Regulace a dohled jsou tedy nezbytnými prvky nejen v bankovníctví. Mezinárodní instituce, určující pravidla regulace, hrají významnou roli v určování těchto trendů a směrů vývoje. Jednou z nejvýznamnějších je Basilejský výbor, stanovující pravidla kapitálové přiměřenosti. Obě dvě země, které v této práci byly zkoumány, tato pravidla zavedla do svých systémů a dodržují je. Soubor těchto pravidel se nazývá Basel II. Na jejich dodržování dohlíží v evropských zemích Výbor evropského bankovního dohledu. Z hlediska existujících modelů bankovního dohledu ve světě řadíme Českou republiku mezi země, které využívají tzv. funkcionální model v podobě úplné integrace dohledu centrální bankou. Belgie naproti tomu integruje dohled zcela mimo centrální banku v rámci Bankovní, finanční a pojišťovací komise.

Cílem této práce bylo porovnat nakolik je odlišný nebo naopak podobný bankovní dohled v obou zemích.

Z hlediska historického vývoje si oba dva státy musely vydobýt svou nezávislost. Belgie se osamostatnila v roce 1830, kdy se osamostatnila na Nizozemí, Československo vzniklo skoro o celé století později v roce 1918 po zbavení se nadvlády Habsburků. Belgie svou centrální banku zřídila již v roce 1850, na národní byla přejmenována v roce 1900. V Československu byl nejprve zřízen Bankovní úřad ministerstva financí, centrální banka vznikla až v roce 1926. Co se týče dohledu nad bankovním trhem, první instituce vznikla v Belgii v roce 1935 a již tenkrát to byl samostatný úřad mimo centrální banku. V České republice takovýto úřad vznikl v podstatě až po roce 1989, kdy centrální bance Československa jako bance státu, byla udělena funkce dohledu nad bankovním trhem. Dá se říci, že až do Světové hospodářské krize v roce 1938 byl vývoj v obou zemích podobný. Po druhé světové válce se situace vyvinula v obou zemích zcela odlišně. Belgické království obnovovalo zemi v souladu s demokratickými a tržními principy. Československo se vydalo cestou budování socialistické společnosti. To znamenalo zánik demokratické společnosti a monopolizaci ekonomiky. Stejně se vyvinula situace v oblasti bankovníctví, kdy na našem území po roce 1950 v podstatě existovala jediná monobanka se dvěma pobočkami, jednou v České části republiky a druhou na Slovensku. Až do roku 1990 se situace nijak nezměnila.

Tento dokument byl zhotoven v Print2PDF.!

Po registraci Print2PDF se tato informace nebude zobrazovat.!

Produkt Print2PDF lze zakoupit na <http://www.software602.cz>

Mezitím Belgie jako jeden ze zakládacích států Evropské unie budovala společnou jednotnou Evropu.

Bankovní dohled je v každé zemi vykonáván jinou institucí. Jak již bylo uvedeno, Česká republika má integrovaný dohled v rámci centrální banky, kdežto Belgie již od 30. let 20. století dohled soustřeďuje v rámci nezávislé *Bankovní, finanční komise*, do které se v roce 2004 integrovala také *komise pro pojišťovnictví*. Obě dvě země užívají principu tzv. jednotné licence (*single passport*), kdy společnosti v členském státě Evropské unie stačí udělení licence v domovském státě a na základě této skutečnosti je jí přiznána licence v jiném členském státě. Jelikož je Belgie zakládajícím členem celého integračního procesu jednotné Evropy, tento princip zavedla již v roce 1993. Česká republika s ohledem na celospolečenský vývoj mohla toto pravidlo zavést až o jedenáct let později po vstupu do Evropské unie.

Z hlediska rozvinutosti bankovního trhu je Belgie stát s mnohem větším počtem institucí, které veřejnosti poskytují finanční prostředky a přijímají jejich vklady. Není to ovlivněno pouze rozdílným poválečným vývojem, ale také odlišným chápáním bankovních společností. Belgie zahrnuje mezi banky také veřejné úvěrové společnosti, kdežto tyto jsou v českém výkladu definovány samostatně. V oblasti podmínek, které společnost musí splnit, aby jí mohla být přidělena licence, jsou oba dva systémy harmonizovány. Také oblast oprávněných činností je stejná. Je to dáno především harmonizací bankovního sektoru v rámci Evropské unie. Pravidla pro vymezení vlastnictví jsou také podobná s tím rozdílem, že belgická CBFA striktněji určuje hranici úzkého propojení (přímý nebo nepřímý podíl na základním kapitálu určité osoby), a to už od 5% podílu. Oba dva státy spravují Fond pojištění vkladů financovaný institucemi, nad nimiž je dohled vykonáván. Povinné minimální rezervy jsou prvkem, který je součástí regulace v obou státech. S tím rozdílem, že Belgie se řídí zásadami dle Evropské centrální banky – jako člen Eurozóny. Kdežto Česká republika si je stanovuje prozatím sama.

Závěrem je možné říci, že z hlediska systému je dohled podobný, odlišné jsou parametry v jednotlivých zemích. Jak již bylo uvedeno, situace se vyvíjí v souladu harmonizačního procesu v rámci Evropské unie. Harmonizační vývoj je důležitý především pro Českou republiku, která si tak postupně upevňuje svou pozici v rámci jednotné Evropy.

Seznam použité literatury

Bibliografie

- [1] BUYST, Erik, MAES, Ivo, PLUYM, Walter. *The Bank The Franc and The Euro*. 1st edition. Tíelt:Lannoo Publishers, 2005. 295 s. ISBN 90-209-6255-8.
- [2] HEFFERNAN, Shelagh. *Modern Banking*. 4th rev. edition. England (West Sussex) : John Wiley and Sons Ltd., 2005. 736 s. ISBN 9780470095003.
- [3] REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 1. vyd. Praha:Management Press, 1999. 741 s. ISBN 8085943891.
- [4] VALDEZ, Stephen. *An Introduction to Global Financial Markets*. 4th rev. edition. Great Britain, Ebbw Vale:Creative Print and Design, 2003. 424 s. ISBN 1-4039-0011-6.
- [5] VENCOVSKÝ, František, et al. *Dějiny bankovníctví v Českých zemích*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999. 594 s. ISBN 80-7265-030-0.

Odborné práce, články

- [6] CAPRIO, Gerard, LEVINE, Ross E., BARTH, James R.. *The World Bank:Bank Regulation and Supervision* [online]. 2008 [cit. 2008-04-13]. Dostupný z WWW: <http://siteresources.worldbank.org/INTRES/Resources/469232-1107449512766/Banking_regulation_Survey_III_071707.xls>.
- [7] DAVIDOVÁ, Petra, HEŘMÁNEK, Jaroslav. Hodnocení mezinárodních vazeb z různých pohledů:Finanční sektor České republiky je významně ovlivňován děním v zahraničí, především v Evropě. *Bankovníctví*. 2007, č. 8, s. 21-23.
- [8] FRAIT, Jan. *Bankovní dohled a stabilita finančního systému*. [s.l.], 2003. 6 s. Přednáška.DostupnýzWWW: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projev_y/vystoupeni_projevy/frait_bd_fs_020903.html>.
- [9] MEJSTRÍK, Michal. *Bankovníctví:Základní principy bankovníctví*. Institut ekonomických studií, 2007. 37 s. Univerzita Karlova. Přednáška. Dostupný z WWW: <http://ies.fsv.cuni.cz/storage/sylab/71_bankingl02-2007_text.pdf>.

Internetové zdroje

- [10] ABB–BVB [online]. 2001-2008 [cit. 2008-01-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.abb-bvb.be/gen/en/index.html>>.
- [11] Banking, Finance and Insurance Commission [online]. 2008 [cit. 2008-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.cbfa.be/eng/index.asp>>.
- [12] Belgian Debt Agency [online]. 2005-2008 [cit. 2008-04-09]. Dostupný z WWW: <http://debtagency.fgov.be/en_index.asp>.
- [13] Business Center [online]. 1998-2008 [cit. 2008-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://business.center.cz>>.
- [14] Committee of European Banking Supervision [online]. 2005 [cit. 2007-10-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.c-ebs.org/index.html>>.
- [15] Česká národní banka [online]. 2003-2008 [cit. 2008-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.cnb.cz/cs/index.html>>.
- [16] European Central Bank [online]. 2005-2008 [cit. 2008-03-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/home/html/index.en.html>>.
- [17] European Commission [online]. 2006-2008 [cit. 2008-03-09]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/>>.
- [18] Fond pojištění vkladů [online]. 2007-2008 [cit. 2008-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.fpv.cz/o-fpv.php#profilX>>.
- [19] Ministerstvo vnitra [online]. 2005-2008 [cit. 2008-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz>>.
- [20] National Bank of Belgium [online]. 2008 [cit. 2008-01-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.nbb.be/pub/Home.htm?l=en&t=ho>>.
- [21] Protection Fund For Deposits And Financial Instruments [online]. 2004-2008 [cit. 2008-02-18]. Dostupný z WWW: <http://www.protectionfund.be/en/mod_contexte.html>.

[22] The Hindu Business Line [online]. 2008 [cit. 2008-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.thehindubusinessline.com>>.

Zákony, výroční zprávy a jiné závazné normy

[22] *Banking, Finance and Insurance Commission : Law of 22 March on The Legal Status and Supervision of Credit Institutions* [online]. 1993 , 10/2002 [cit. 2008-03-14]. Dostupný z WWW: <http://www.cbfa.be/eng/ki/wg/pdf/law_22-03-1993.pdf>.

[23] *Banking, Finance and Insurance Commission : 2 august 2002 Law on The Supervision of The Financial Sector and on Financial Services* [online]. 2002 [cit. 2008-08-03]. Dostupný z WWW: <http://www.cbfa.be/eng/aboutcbfa/wg/pdf/law_02-08-2002.pdf>.

[24] *Belgian Debt Agency : Belgian Prime News* [online]. 2008 [cit. 2008-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://debtagency.fgov.be/pdf/bpn1.pdf>>.

[25] *Česká národní banka : Jednotná bankovní licence v bankovním sektoru* [online]. 2003-2008 [cit. 2008-04-13]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/download/jednotna_licence.pdf>.

[26] *Česká národní banka : Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách* [online]. 1992 [cit. 2008-03-28]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_bankach.pdf>.

[27] *Česká národní banka : Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance* [online]. 2003-2008 [cit. 2008-04-09]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_cnb.pdf>.

[28] *Česká národní banka : Věstník, Částka 6, Ročník 2004* [online]. 2003-2008 [cit. 2008-04-13]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vestnik/2004/download/v_2004_06.pdf>.

[29] *Česká národní banka : Věstník, Částka 16, Ročník 2004* [online]. 2004 [cit. 2008-03-25]. Dostupný z WWW:

<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vestnik/2004/download/v_2004_16_10604610.pdf>.

[30] Česká národní banka : *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2006* [online]. 2007 [cit. 2008-04-10]. Dostupný z WWW:

<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dnft_zpravy/download/dnft_2006_cz.pdf>.

[31] Evropská centrální banka : *Obecné zásady Evropské centrální banky, ze dne 31. srpna 2006* [online]. 2006 [cit. 2008-03-08]. Dostupný z WWW:

<http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_35220061213cs00010090.pdf>.

[32] Ministersrvo vnitra ČR : *Sbírka zákonů, Částka 62, Ročník 2006* [online]. 2006 [cit. 2008-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/sbirka/2006/sb062-06.pdf>>.

[34] National Bank of Belgium : *Financial Stability Review 2007* [online]. 2007 [cit. 2008-10-04]. Dostupný z WWW: <http://www.nbb.be/doc/ts/Publications/FSR/FSR_2007EN.pdf>.

[35] Protection Fund : *Rule of Intervention of The Deposit nad Financial Instrument Protection Fund* [online]. 2004 [cit. 2008-03-02]. Dostupný z WWW:

<<http://www.protectionfund.be/files/Tegemoetkomingsreglement2006-EN.pdf>>.

[36] SINGER, Miroslav. *Připravované legislativní novinky pohledem regulátora*. [s.l.], 2007. 34 s. Přednáška. Dostupný z

WWW: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20071127_legislativa_regulator.pdf>.

<http://www.c-ebs.org/documents/CEBS.pdf>

[37] SERVAIS, Jean P.. *Banking, Finance and Insurance Commission : An Introduction* [online]. 2007 [cit. 2008-04-10]. Dostupný z WWW:

<<http://www.cbfa.be/eng/aboutcbfa/pres/pdf/presentation.pdf>>.

Seznam zkratek a symbolů

BCBS	Basel Committee on Banking Supervision
BLEU	The Belgium – Luxemburg Economic Union
CBFA	Komise pro bankovníctví, finančnictví a pojišťovny
CEBS	Committee of European Banking Supervisors
CEIOPS	Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors
CESR	Committee of European Securities Regulators
CRD	Capital Requirements Directive
EHS	Evropské hospodářské společenství
Elips	Electronic Large Value Interbank Payments System
FSASB	Financial Services Authority Supervisory Board
FSC	Financial Stability Committee
IAIS	International Association of Insurance Supervisors
IOSCO	International Organization of Securities Commissions
JF	Joint Forum
KTR	Tržní riziko
OR	Operační riziko

Seznam příloh

- 1) Výpočet úvěrového rizika.....i
- 2) Počet úvěrových institucí v Belgii 2006.....ii

Příloha I: Výpočet úvěrového rizika

Pro výpočet úvěrového rizika jsou používány dva základní přístupy:⁸⁵

- 1) Standardní přístup: využívá ratingu stanovených oblastí, který provádějí externí ratingové agentury. Tyto oblasti jsou podle dosaženého ratingu zařazovány do pěti rizikových tříd a jsou jim takto přiřazovány rizikové váhy.
- 2) Přístup založený na vnitřním ratingovém systému bank (*Internal Ratings Based Approach, IRB*): je založen na systému ratingu, který si banka interně vypracuje podle zásad stanovených regulátorem. Oblasti se pak třídí do šesti kategorií (podniky; suverenity – státy; centrální banky aj.; banky a ostatní finanční instituce; drobná klientela; specializované úvěrové expozice; akcie a majetkové účasti).

Základní rizikové prvky (proměnné), se kterými IRB přístup pracuje jsou:

- 1) Pravděpodobnost selhání (*Probability of Default, PD*), že dlužník nedostojí svým závazkům ve sledovaném období.
- 2) Expozice při selhání (*Exposure at Default, EAD*), určuje celkové množství aktiv, které je vystaveno riziku v případě, že dlužník nedostojí svým závazkům
- 3) Míra ztráty při selhání (*Loss Given Default, LGD*), znamená podíl ztracených aktiv v případě selhání. Podíl se vyjadřuje se v procentech a představuje (1 - výtěžnost). Výtěžnost (*recovery rate*) představuje podíl navracené částky z celkové expozice v případě, že dlužník přestane plnit závazek.
- 4) Doba splatnosti (*Maturity, M*), vyjadřuje většinou nominální dobu splatnosti, měřenou v letech, bere v úvahu jak dlužníka, tak i transakci. Pravděpodobnost selhání se vztahuje k dlužníkovi, ostatní rizikové prvky k příslušné transakci.

IRB přístup existuje ve dvou formách:

- a) Základní přístup (*Foundation Approach*) - banky provádějí interní odhady pouze pro PD, odhady ostatních prvků jsou založeny na pravidlech stanovených regulačními orgány.

⁸⁵ http://www.enb.cz/obchodni/act/eng_media/clarke-forecasting/media-2002/EL-02-020221b.html

- b) Pokročilý přístup (*Advanced Approach*) - banky mohou použít vnitřní odhady pro všechny prvky, ale zároveň musí splnit přísnější minimální regulační požadavky než u základního přístupu.

Výpočet poměru kapitálové přiměřenosti podle IRB

Pro odvození kapitálového požadavku jsou použity jako vstupy výše uvedené prvky (proměnné): pravděpodobnost selhání **PD**, expozice při selhání **EAD**, míra ztráty při selhání **LGD** a doba splatnosti **M**. Následně se vypočítávají požadované hodnoty porovnáním původních a modifikovaných kapitálových požadavků v závislosti na proměnných pro danou expozici. U základního přístupu se PD rovná PD spojené s příslušným stupněm interního ratingu, minimální PD však je (pro většinu expozic) 0,03. Hodnota LGD je stanovena na základě tzv. seniority (to znamená priority nebo naopak podřízenosti) pohledávek. U základního přístupu je LGD rovno 50 % pro nepodřízené (prioritní) pohledávky a 75 % pro podřízené pohledávky. EAD je u rozvahových položek dáno nominální hodnotou expozice, u podrozvahových položek se doposud (klientem) nevyčerpaný závazek násobí úvěrovým konverzním faktorem.

Příloha II: Počet úvěrových institucí v Belgii 2006 (zdroj: NBB)

TABLE 1 NUMBER OF CREDIT INSTITUTIONS

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Credit Institutions governed by Belgian law with Belgian majority shareholding	45	38	36	34	33	26	26
Credit Institutions governed by Belgian law with foreign majority shareholding	27	29	29	27	26	28	25
EU Member States	21	22	21	21	20	23	20
Other States	6	7	8	6	6	5	5
Belgian branches of foreign credit institutions	47	46	46	48	45	50	54
EU Member States	34	35	36	38	36	41	46
Other States	13	11	10	10	9	9	8
Total	119	113	111	109	104	104	105

Source : CBFA.

Tento dokument byl zhotoven v Print2PDF.!

Po registraci Print2PDF se tato informace nebude zobrazovat.!

Produkt Print2PDF lze zakoupit na <http://www.software602.cz>

Prohlášení o využití výsledků diplomové (bakalářské) práce

Prohlašuji, že

- byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo,
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3),
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové (bakalářské) práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že údaje o diplomové (bakalářské) práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé diplomové (bakalářské) práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO,
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- bylo sjednáno, že užít své dílo – diplomovou (bakalářskou) práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....

Tento dokument byl zhotoven v Print2PDF.!

Po registraci Print2PDF se tato informace nebude zobrazovat.!

Produkt Print2PDF lze zakoupit na <http://www.software602.cz>

